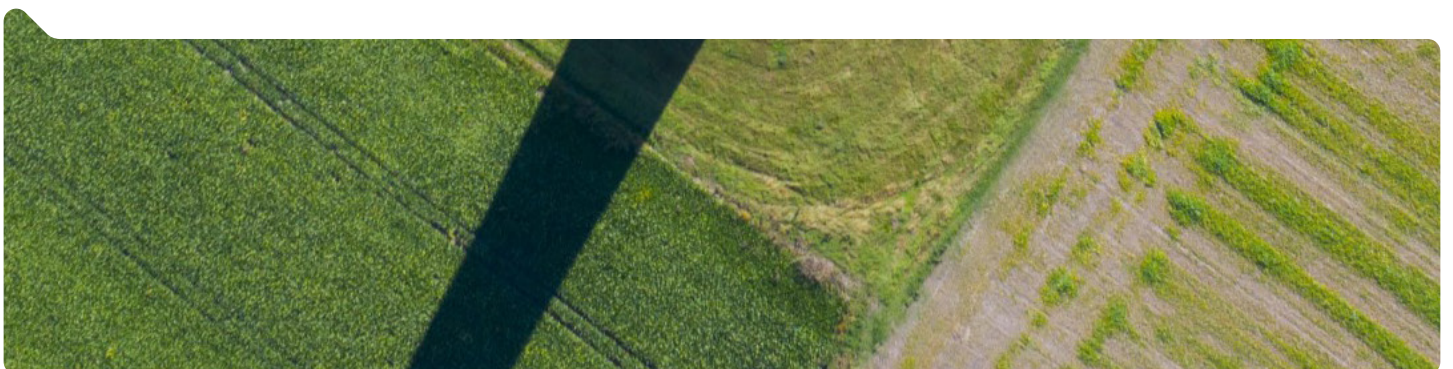

Achmea

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen
Halfjaarverslag juli - december 2019

Inhoudsopgave

	Voorwoord	04
1.	Activiteiten en ontwikkelingen	07
2.	Achmea's MVB beleid	10
3.	Meten	14
4.	Normen stellen	18
5.	Beïnvloeden	26
6.	Impact maken	49
7.	Rapporteren	55
8.	Bijlagen	56

Voorwoord

Maatschappelijke impact met onze beleggingen.

De strategie van Achmea is gericht op het bijdragen aan een gezonde, veilige en toekomstbestendige samenleving. Dit doen we voor én samen met al onze klanten, partners en collega's. Achmea doet ook haar beleggingen op een maatschappelijk verantwoorde manier. Met oog voor omgeving, mens en maatschappij. Dat past bij een organisatie met een coöperatieve identiteit.

Erkenning en waardering voor ons beleid

Klimaatverandering en de hiermee samenhangende energietransitie is één van de grootste uitdagingen van nu. Achmea draagt actief bij aan oplossingen. In 2019 hebben we op het gebied van klimaat in ons beleggingsbeleid concrete stappen gezet. Daarom zijn we extra trots op onze derde plaats in het onderzoek van de Eerlijke Verzekeringswijzer dat in januari 2020 is verschenen. In het onderzoek wordt jaarlijks het beleggingsbeleid van de negen grootste verzekeringsgroepen van Nederland getoetst op allerlei maatschappelijke thema's. Op het gebied van klimaatverandering is Achmea gestegen van een 4 naar een 6 (op een schaal van 1 tot 10). Het is, gezien onze maatregelen in 2019, mooi om te zien dat we juist op klimaat twee punten hoger scoren dan vorig jaar. Achmea scoorde daarnaast met name goed op de thema's gezondheid, arbeidsrechten, natuur en wapens. Het is een goede score, maar voor ons voelt het toch vooral als een aanmoediging, want we willen nog veel meer doen op dit gebied.

Naast onze inzet op klimaat wordt ook onze bredere maatschappelijke impact van onze beleggingen erkend. Een goed resultaat van onze inzet op maatschappelijk verantwoord beleggen was het resultaat van het onderzoek door de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) afgelopen juli, waar we op een gedeelde derde plek zijn geëindigd. Daarnaast heeft VBDO onderzoek gedaan naar de klimaataanpak van Nederlandse institutionele beleggers, waarbij een specifieke beoordeling is gegeven op het gebied van klimaatverandering. Bij de verzekeraars is Achmea geëindigd op de tweede plek.

Een belangrijke mijlpaal van 2019 is de aanscherping van ons beleid ten aanzien van landen waarin we beleggen. Met een eigen normenkader dat goed aansluit op de VN Global Compact principes - één van Achmea's uitgangspunten voor verantwoord beleggen - maken we het MVB beleid tevens consistent met de richtlijnen van de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen. Naast landen op de Nederlandse sanctielijst, sluiten we vanaf 2020 op basis van ons aangescherpte normenkader staatsobligaties uit van landen die slecht scoren op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen en corruptie. Hiermee wordt het Achmea landen uitsluitingsbeleid verder uitgebreid.

CO₂-voetafdruk in kaart brengen en verder verminderen

In 2019 hebben we een stap gezet in het transparanter maken van onze CO₂-voetafdruk. We brengen nu de ruime meerderheid van onze beleggingen in kaart. Wij willen transparant zijn door een zo groot mogelijk deel van de beleggingsportefeuille te meten. Nadat wij dat in de afgelopen twee jaar hebben gedaan voor onze beleggingen in aandelen en bedrijfsobligaties, hebben wij dat dit jaar uitgebreid naar staatsobligaties en hypotheeklen. Een volgende stap is het daadwerkelijk verder verminderen van de CO₂-voetafdruk van de beleggingen. Dat doen we nu al. In 2020 gaan we onze ambitie verder formuleren voor de CO₂-reductie voor de lange termijn.

Met engagement spreken we bedrijven aan op hun verantwoordelijkheid

We zijn doorlopend in gesprek met bedrijven om maatschappelijke onderwerpen en de rol en verantwoordelijkheid van deze bedrijven te agenderen via ons engagement programma. Een belangrijk traject dat we in de tweede helft van 2019 zijn gestart is een engagement programma met diverse farmaceuten. Met hen gaan we de dialoog aan over hoe er tegen redelijke prijzen geneesmiddelen op de markt gebracht kunnen blijven worden. Ook op het gebied van bijvoorbeeld klimaat, arbeidsnormen en natuur & milieu blijven we in gesprek met de bedrijven waarin we beleggen. Zo werken we hard om met onze beleggingen meer maatschappelijke impact te maken.

De Kracht van Samen

Tot slot, een hechtere samenwerking tussen de onderdelen van Achmea is een belangrijk onderdeel van onze strategie. Geen enkele financiële instelling in Nederland heeft een zo breed palet aan activiteiten en door nog beter samen te werken, kunnen we onze klanten nog beter van dienst zijn en onze impact in de samenleving verder vergroten. Sinds enkele jaren is gewerkt aan een verdere versterking van het MVB-team van Achmea Investment Management. Dit team van Achmea Investment Management is nu de volledige uitvoerder van de engagement-activiteiten van Achmea, waar we dat hiervoor nog deels uitbesteedden. Door de engagement expertise in eigen huis meer te benutten, bundelen we onze krachten voor een nog beter resultaat voor onze klanten.

Willem van Duin
Voorzitter van de Raad van Bestuur
Achmea

1. Activiteiten en ontwikkelingen

De impact van klimaatverandering op onze beleggingen

Achmea voert een verantwoord beleggingsbeleid. Hoe nemen we verantwoordelijkheid voor de toekomst van onze planeet, voor de mensen die het minder hebben en voor de generaties na ons? Voor de verzekeringsgroep en alle merken toetsen wij de beleggingen aan criteria op het gebied van milieu, maatschappij en goed bestuur. Omdat we verder kijken dan alleen het rendement.

Maatschappelijkverantwoord beleggen (MVB) neemt in Nederland snel toe aan betekenis. Niet in de laatste plaats door de toegenomen aandacht voor de (middel)lange termijnrisico's op de waarde van beleggingen in bedrijven die een hoge CO₂-voetafdruk hebben. En dat geldt ook voor Achmea. Wij willen onze CO₂-voetafdruk meten en reduceren en positief bijdragen door te investeren in projecten of bedrijven die klimaatverandering tegengaan. Via onze beleggingen leveren wij eenindirecte bijdrage aan de CO₂-uitstoot.

Transparant over onze CO₂-voetafdruk

Wij willen transparant zijn over onze CO₂-voetafdruk door deze over een zo groot mogelijk deel van de beleggingsportefeuille te meten.

Nadat wij dat in de afgelopen twee jaar hebben gedaan voor onze beleggingen in aandelen en bedrijfsobligaties, hebben wij dat dit jaar uitgebreid naar staatsobligaties en hypotheek. Hiermee breiden we de meting uit naar de ruime meerderheid van onze beleggingen. Een volgende stap is het daadwerkelijk verminderen van de CO₂-voetafdruk van de beleggingen. In 2018 hebben we een 10% reductie in de aandelenportefeuille gerealiseerd. Dit jaar hebben we een 15% reductiedoelstelling voor de bedrijfsobligatieportefeuille daaraan toegevoegd. In 2020 gaan we vervolgens onderzoeken wat onze ambitie in CO₂ reductie voor de lange termijn moet zijn.

CO₂-voetafdruk van onze hypotheek

Als hypotheekverstrekker heeft Achmea de maatschappelijke verantwoordelijkheid om bij te dragen aan de vermindering van broeikasgassen van de woningen die wij financieren. Daarom zijn we dit jaar gestart met het meten van de CO₂-voetafdruk van onze hypotheekportefeuilles op de balansen van onze verzekeringsmaatschappijen ('eigen rekening en risico') en die van Achmea Bank. De voetafdruk van de hypotheekbeleggingen voor eigen rekening en risico kunnen we voor een groot deel bepalen aan de hand van informatie over het energieverbruik op postcode niveau. Voor de overige panden berekenen wij met behulp

van een gestandaardiseerde methodologie (PCAF) het energieverbruik op basis van, op pandniveau beschikbare, energielabels. De CO₂-uitstoot wordt vervolgens weer berekend aan de hand van het gemiddelde energieverbruik per energielabel. Deze methodiek van gebruikmaking van energielabels passen wij ook toe op de hypotheekportefeuille van Achmea Bank.

Landenuitsluitingsbeleid aangescherpt

Achmea heeft haar beleid ten aanzien van landen waarin wordt belegd, aangescherpt. We sluiten vanaf 2020 staatsobligaties van landen uit die slecht scoren op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen en corruptie. Tot nog toe sloten wij alleen landen uit die op de Nederlandse sanctielijst voorkomen. Door een eigen normenkader te ontwikkelen dat beter aansluit op de VN Global Compact principes - één van Achmea's uitgangspunten voor verantwoord beleggen- maken we het MVB beleid consistent en strikter.

Achmea Investment Management (Achmea IM) heeft hiertoe een methodiek voor Achmea ontwikkeld waarbij de landenscores van drie onafhankelijke instituten worden geraadpleegd. Door de laagste categorisering van ieder instituut als ondergrens te hanteren, heeft Achmea zijn landenuitsluitingenlijst uitgebreid van 10 naar 25 landen. Zie [hier](#) voor meer informatie over Achmea's uitsluitingsbeleid, waarbij ook de uitsluitingslijst van Achmea per 1 januari 2020 kan worden geraadpleegd.

Gesprekken met farmaceuten van start gegaan

Maatschappelijk woedt er een discussie over de verantwoordelijkheid van farmaceuten suggestie: farmacie bedrijven om tegen redelijke prijzen hun geneesmiddelen op de markt te brengen. Door enkele voorbeelden van overnames van farmaceuten gevolgd door vervijfvoudiging van geneesmiddelprijzen door de overnemende partij en schijnbaar onredelijk hoge prijzen die sommige farmaceuten voor weesgeneesmiddelen vragen, is de maatschappelijke verontwaardiging hierover het afgelopen jaar sterk toegenomen. Ook bij Achmea, als zorgverzekeraar via onder andere het merk Zilveren Kruis.

Namens Achmea is Achmea IM gestart met gesprekken met zes farmaceuten, waarvan wij hebben vastgesteld dat zij hun beleid kunnen verbeteren. Deze farmaceuten maken deel uit van een groep van in totaal 19, in de Access to Medicine Index (AtMi) voorkomende bedrijven. De gesprekken hebben een doorlooptijd van ongeveer drie jaar. Achmea IM doet dit overigens samen met een groep van ongeveer 30 andere internationale vermogensbeheerders, die voor de gesprekken als zogenaamde lead investor optreden. Achmea IM treedt als lead investor op bij de gesprekken met twee farmaceuten namens Access to Medicine.

In de komende drie jaar willen we met dit engagementtraject het volgende bereiken:

- zorgen dat het betaalbaar en toegankelijk maken van medicijnen een centrale plek krijgt in de bedrijfsstrategie,
- zorgen dat gedegen beleid, implementatie en onafhankelijke monitoring worden gerealiseerd, om zowel corruptie, onfatsoenlijke handelspraktijken als belastingontwijking te voorkomen,
- vergroten van de transparantie en rapportage over de bovengenoemde onderwerpen richting investeerders, consumenten en andere stakeholders. Inclusief fiscale transparantie, lobby activiteiten en betalingen aan zorgverleners,
- bovengenoemde doelstellingen opnemen in het variabele beloningsbeleid.

IMVO convenant Verzekeringssector: één jaar na de start

Op 5 juli 2018 heeft de verzekeringssector een IMVO-convenant gesloten met een brede coalitie van niet-gouvernementele organisaties (ngo's), ministeries en één

vakbond. Daarmee willen deze partijen een positieve impact realiseren op thema's op het gebied van milieu, sociale omstandigheden en ondernemingsbestuur (ESG) en ernaar streven om schendingen daarop tegen te gaan. Uit de eerste jaarrapportage blijkt dat er een belangrijke basis is gelegd om de afspraken uit het convenant in praktijk te brengen.

De uitgevoerde nulmeting voor het convenant (peildatum ultimo 2018) laat zien dat er een verscheidenheid bestaat in de mate waarin verzekeraars al op weg zijn om aan de afspraken uit het Convenant te voldoen. Grote verzekeraars, waaronder Achmea, blijken vaak al verder te zijn dan kleine(re) verzekeraars. Maar ook voor ons zijn er aandachtspunten waarop wij ons kunnen verbeteren. Dit zijn onder andere: het mogelijk sterker integreren van ESG-due diligence in het beleggingsbeleid, het in kaart brengen van (sector- c.q. thema) risico's in de beleggingsportefeuille en publiceren over hoe gesprekken met fondsbeheerder zijn verlopen over de wens om bedrijfsnamen van beleggingen openbaar te maken.

Onderzoek naar beleggingen in schaliegas

In juli verscheen, op initiatief van de Eerlijke Verzekeringwijzer, het onderzoeksrapport *Plastic Finance – How Dutch financial institutions enable shalegas to fuel the plastic soup disaster*, uitgevoerd door SOMO, Plastic Soup Foundation en Milieudefensie. Het onderzoek wijst er op dat de meeste grote banken en verzekeraars in Nederland volop beleggen in bedrijven die schaliegas winnen en plastics produceren. Volgens het onderzoek steken banken en verzekeraars samen 9,3 mrd dollar aan beleggingen en investeringen in tien grote schaliegas- en plasticbedrijven. Achmea heeft hierin met beleggingen ter grootte van 61 mln euro een aandeel van (0,7%). Vanaf 1-1-'20 is het onderwerp 'plastics' onderdeel van ons engagement programma. Hierbij richten wij ons vooral op de verpakkingindustrie. Inzet van de gesprekken is het verminderen, hergebruiken en vervangen van plastic.

Impact van beleggingsbeleid verzekeraars op klimaatverandering

Achmea is in november 2019 op de tweede plek geëindigd onder verzekeraars in een ranking van de Nederlandse Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO). De opgestelde ranglijst weerspiegelt de mate waarin de institutionele beleggers aandacht hebben voor risico's en kansen die klimaatverandering voor hen met zich meebrengen. Achmea eindigt in het gehele overzicht (met tachtig verzekeraars en pensioenfondsen) op de negende plaats.

De VBDO heeft in 2019 aanvullende vragen over de inspanningen in het beleggingsbeleid op klimaatverandering gesteld aan verzekeraars en pensioenfondsen, in het kader van de uitgebrachte benchmarks in 2018.

2. Achmea's MVB beleid

Achmea is een grote verzekeraar en daarmee tevens een grote belegger. De middelen die we uit onze verzekeringsactiviteiten ontvangen, zoals de premies, beleggen we voor eigen rekening en risico. Achmea wil deze beleggingen op een maatschappelijk verantwoorde wijze uit te voeren. Achmea gebruikt hierbij meerdere verantwoord beleggen instrumenten. In deze rapportage leest u de laatste stand van zaken over de wijze waarop deze instrumenten in de praktijk zijn toegepast. Beleidsdocumenten en andere relevante rapportages zijn terug te vinden op de website van Achmea (onder Duurzaam – Verantwoord beleggen).

2.1. Verantwoord beleggen

Achmea belegt de premies en andere gelden die klanten aan ons hebben toevertrouwd, op een verantwoorde manier. Daarmee bedoelen we dat we de financiële verplichtingen aan onze klanten kunnen nakomen en dat we beleggen met respect voor de wereld om ons heen en voor toekomstige generaties.

Vanuit Achmea's coöperatieve gedachtegoed houden wij, ook met onze beleggingen, rekening met de wereld om ons heen: met de toekomst van onze planeet, sociale rechtvaardigheid en goed bestuur. Deze principes, mede in relatie tot de markten waarin wij als verzekeraar/financiële dienstverlener opereren, hebben geleid tot de keuze voor een aantal kernthema's voor onze beleggingen:

1. Mensenrechten
2. Arbeidsnormen
3. Natuur & Milieu
4. Gezondheid
5. Klimaat

2.2. Uitgangspunten

De accenten en uitgangspunten van Achmea zijn terug te vinden in internationale verdragen, conventies en *best practice*-initiatieven die wereldwijd als normerend voor verantwoord beleggen gelden (zie *Richtlijnen verantwoord beleggen*, op website Achmea).

De belangrijkste daarvan is het **VN Global Compact**, die universele principes bevat op het gebied van:

- Mensenrechten
- Arbeidsnormen
- Milieu
- Anti-corruptie

Het VN Global Compact bestaat uit tien breed geaccepteerde principes (zie bijlage 1). Deze principes vinden hun oorsprong in internationale verdragen zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en principes van de International Labour Organisation (ILO). Het VN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun eigen invloedssfeer kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen.

Anti-corruptie en good governance ziet Achmea als vanzelfsprekende normen voor al haar handelen, dus inclusief beleggen.

2.3. Achmea's maatschappelijk verantwoord beleggen proces

Bij het in praktijk brengen van Achmea's MVB beleid passen wij een proces van 5 stappen toe. Bij iedere stap hoort een belofte. Om deze beloften waar te maken zetten wij diverse instrumenten in. Onderstaand geven wij een korte introductie. In het vervolg van dit verslag worden meer details uitgewerkt.

1. Meten

“Wij meten de maatschappelijke risico’s en impact van onze beleggingsportefeuille.”

Wij willen weten wat onze beleggingsportefeuille voor impact heeft op maatschappelijke ontwikkelingen en -issues. Daarom start ons MVB proces met het meten van de maatschappelijke risico’s en impact. Op het gebied van klimaatverandering doen wij dit door de CO₂ voetafdruk van onze beleggingsportefeuille te meten. In bredere zin laten wij onze portefeuille screenen op de exposure naar (dreigende) schendingen van internationale standaarden zoals de UN Global Compact, OECD Guidelines en UN Guiding Principles.

2. Normen stellen

“Wij sluiten onverantwoorde activiteiten uit van belegging en reduceren negatieve impact.”

Wij stellen met minimum maatschappelijke normen vast waar onze beleggingen aan moeten voldoen. Sommige economische activiteiten passen per definitie niet bij Achmea, zoals Tabak en Controversiële wapens. Ook beleggen we per definitie niet in landen en bedrijven die structureel internationale standaarden schenden. Andere economische activiteiten met een negatieve impact zijn (nog) benodigd voor ons dagelijks leven. Denk aan het verbranden van fossiele brandstoffen voor elektriciteitsproductie. Wij sluiten de grootste kolenvervuilers uit en reduceren de negatieve klimaatimpact van onze beleggingsportefeuille door een CO₂ reductie.

3. Beïnvloeden

“Wij zijn een betrokken belegger en oefenen onze invloed uit om maatschappelijke uitdagingen op te lossen.”

Als grote belegger kunnen we veel invloed uitoefenen op het beleid van de bedrijven waar wij in beleggen. Het liefst zoeken wij samen met de bedrijven in onze portefeuille naar een oplossing voor maatschappelijke misstanden. Dit doen wij met een uitgebreid dialoog programma met bedrijven waar wij maatschappelijke uitdagingen constateren. Daarnaast bezoeken wij aandeelhoudersvergaderingen en stemmen daar volgens onze richtlijnen.

4. Impact maken

“Wij beleggen met positief maatschappelijke impact.”

Waar de vorige stappen vooral gericht waren op het vermijden of reduceren van negatieve impact, draaien we het in deze stap om. Een deel van onze beleggingen heeft als expliciet doel om, naast een verantwoord beleggingsresultaat, een positieve impact te maken op de omgeving. Wij zoeken gericht naar echte impact. In onze visie is impact maken pas echt, als dit intentioneel en meetbaar is. Met ESG integratie houden we in de selectie van individuele beleggingsinstrumenten rekening met maatschappelijke uitdagingen.

5. Rapporteren

“Wij zijn transparant en vertellen waar we voor staan en wat we doen.”

Op Achmea.nl vertellen wij uitgebreid wat wij doen. Hier staat ons beleid uitgelegd en zijn diverse rapportages te vinden. Daarnaast is Achmea regelmatig in gesprek met stakeholders, zoals maatschappelijke instellingen, de overheid en onze klanten en maken we bijvoorbeeld deel uit van het Convenant internationaal maatschappelijk verantwoord beleggen in de verzekeringssector. Wij laten ons MVB beleid beoordelen door de UN PRI, MSCI, Eerlijke Verzekeringwijzer en de VBDO.

2.4. Verankering MVB-beleid in Sustainable Development Goals

De missie van Achmea ligt ten grondslag aan de manier waarop Achmea maatschappelijk verantwoord wil ondernemen. Wij willen bijdragen aan een gezonde, veilige en toekomstbestendige samenleving. Om dit te bereiken hebben we vijf focus gebieden gedefinieerd waarop wij positieve impact willen hebben voor onze stakeholders. Deze focus gebieden zijn:

- Gezondheid dichterbij voor iedereen;
- Schone, veilige en slimme mobiliteit;
- Veilige en duurzame woon- en leefomgeving ;
- Onbezorgd ondernemen en goed werkgeverschap;
- Financiële oplossingen voor nu, straks en later

Deze focus gebieden hebben wij gekoppeld aan de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties. Deze 17 duurzame ontwikkelingsdoelen vormen samen de 'wereldduurzaamheidsagenda' voor 2030. Wij

vinden het belangrijk om bij deze agenda aan te sluiten. Wij willen excelleren in SDG 3 (Goede gezondheid en welzijn), SDG 11 (Duurzame steden en gemeenschappen) en SDG 13 (Klimaatactie). Deze drie SDG's raken belangrijke ontwikkelingen en risico's waarmee onze klanten en de samenleving te maken hebben én ze zijn nauw verbonden met de kernactiviteiten van Achmea. Onze keuze voor de SDG's is van strategische aard. Zij liggen dicht bij de kern van ons bedrijf, onze coöperatieve identiteit en ze stimuleren innovatie en groei.

2.5. Scope van rapportage

Achmea belegt de premies van haar polishouders. Deze rapportage overziet deze zogenaamde beleggingen voor eigen rekening en risico van Achmea. Over het MVB beleid voor derden gelden, onder beheer bij Achmea Investment Management, wordt apart gerapporteerd, onder andere op www.achmeainvestmentmanagement.nl.

In deze rapportage komen de volgende instrumenten aan de orde die van toepassing zijn op de vastrentende waarden portefeuilles en aandelen portefeuilles: uitsluiten, engagement, stemmen (geldt alleen voor aandelen), screening en CO₂ meting en reductie. Tevens is in dit verslag aandacht voor duurzaam vastgoed, impact investing en impact meting.

3. Meten

“Wij meten de maatschappelijke risico’s en impact van onze beleggingsportefeuille.”

Wij willen weten wat er zich op maatschappelijk gebied afspeelt in onze beleggingsportefeuille. Daarom is het startpunt van ons MVB proces het meten van de maatschappelijke risico’s en impact. Op het gebied van klimaatverandering vullen wij dit in door de CO₂ voetafdruk van onze beleggingsportefeuille te meten. In bredere zin laten wij onze portefeuille *screenen* op de betrokkenheid bij (dreigende) schendingen van internationale standaarden zoals de UN Global Compact, OECD Guidelines en UN Guiding Principles.

3.1. CO₂ meting

Ook als belegger kijkt Achmea naar klimaatverandering. Onder meer vanuit het besef dat klimaatverandering en de noodzakelijke overgang naar een koolstofarme economie de waarde van onze beleggingen kunnen beïnvloeden. We zijn in 2017 gestart met het meten van de CO₂-voetafdruk van een groot deel van de beleggingen in aandelen voor eigen rekening en risico. In 2018 hebben we dit uitgebreid met het meten van de CO₂-voetafdruk van de beleggingen in bedrijfsobligaties. Dit jaar zijn wij ook gestart met het meten van de CO₂-voetafdruk van onze beleggingen in staatsobligaties en hypotheek. Hiermee hebben wij de CO₂ voetafdruk van een ruime meerheid van onze beleggingen voor eigen rekening en risico in kaart gebracht.

Vervolgstep is om onze CO₂ voetafdruk te reduceren. Dat is niet altijd gemakkelijk. We doen dit daarom stap voor stap. We beginnen bij de beleggingscategorieën waar wij het meest verwachten te bereiken: onze beleggingen in grote bedrijven. Met onze vermogensbeheerders hebben wij afspraken gemaakt om de CO₂-voetafdruk van de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles optimaal terug te brengen vergeleken met de gehanteerde benchmark. Optimaal betekent dat deze reductie vanuit het oogpunt van onze fiduciaire verantwoordelijkheid gebonden is aan de randvoorwaarde van een verantwoorde samenstelling van de portefeuille. We hebben nu voor bijna 20% van onze portefeuille een CO₂ reductiedoelstelling geformuleerd.

Methodologie

Het ontbreekt momenteel aan een gestandaardiseerde methodiek voor het berekenen van een CO₂-voetafdruk van een beleggingsportefeuille. Voor het berekenen van de CO₂-voetafdruk en de CO₂-intensiteit volgen wij daarom aanbevelingen van respectievelijk het Nederlandse Platform

Carbon Accounting Financials (PCAF) en van de *Task Force on Climate-related Financial Disclosures* (TCFD).

Voor het berekenen van de CO₂-voetafdruk van de **aandelen en bedrijfsobligaties** zijn de scope 3 emissies buiten beschouwing gelaten. Dit omdat deze emissies nog niet op consequente wijze door bedrijven worden gerapporteerd en daardoor mogelijk ook ongewenste dubbeltellingen ontstaan. De scope 1 en 2 CO₂-uitstoot van een aandeel in een onderneming wordt naar verhouding toegekend aan de voetafdruk van de portefeuille. Dat wil zeggen bij bezit van 1% van de aandelen wordt 1% van de CO₂-uitstoot meegewogen. De totale emissies voor een portefeuille worden genormaliseerd op basis van de marktwaarde van de portefeuille. De CO₂-intensiteit van de aandelen en bedrijfsobligatieportefeuilles wordt bepaald aan de hand van de gewogen gemiddelde CO₂-intensiteit methodiek. De CO₂-intensiteit (tCO₂ per miljoen dollar omzet) van een onderneming wordt toegekend aan de portefeuille op basis van het portfoliogewicht.

Voor het berekenen van de CO₂-voetafdruk van de **staatsobligaties** zijn de scope 2 en 3 emissies buiten beschouwing gelaten vanwege het gebrek aan uniforme en betrouwbare data. De scope 1 CO₂-uitstoot van een land wordt naar verhouding toegekend aan de voetafdruk van de portefeuille. Op basis van een ‘eigenaarschapsbenadering’ wordt bepaald welk deel van de totale overheidsschuld (nominaal) van een land aanwezig is in een portefeuille. Op basis van dit percentage wordt berekend welk deel van de CO₂-emissies van het land is gefinancierd. Overheid gerelateerde obligaties worden meegewogen alsof ze binnen het domicilie van het land vallen.

Voor het berekenen van de CO₂ emissies van de **hypotheek** wordt eerst het energieverbruik voor de onderliggende waarde berekend. Dit doen we op basis van het energieverbruik per postcodegebied verkregen van

netwerkbeheerders, dan wel op basis van het gemiddelde energieverbruik per energielabel. Dit energieverbruik wordt vervolgens omgezet in een CO₂-uitstoot door het energieverbruik te vermenigvuldigen met emissiefactoren.

Bron en reikwijdte van CO₂-data

Voor de berekening van de voetafdruk voor onze beleggingen in aandelen en bedrijfsobligaties is gebruik gemaakt van CO₂-data ingekocht bij MSCI ESG. De CO₂-cijfers voor de berekening van de voetafdruk voor onze beleggingen in staatsobligaties zijn afkomstig van Eurostat, het statistische bureau voor Europa..

De CO₂-voetafdruk is, afgemeten aan de marktwaarde van de beleggingen in aandelen, voor 100% van de aandelen ontwikkelde markten bepaald. Voor deze aandelenportefeuilles (Achmea EQDM) zijn de CO₂-data voor 83,7% gebaseerd op door de ondernemingen gerapporteerde CO₂-data over 2018. De CO₂-data zijn aanvullend voor 16,3% door MSCI ESG gemodelleerd.

De CO₂-voetafdruk is, afgemeten aan de marktwaarde van de beleggingen, voor 87% van de bedrijfsobligatieportefeuille in kaart gebracht. Dit zijn de bedrijfsobligaties in ontwikkelde markten van de Nederlandse verzekeraars, waarbij de beleggingen volgens de beleggingsstrategie 'kredietkwaliteit investment grade of hoger' worden aangehouden (Achmea credits). De gebruikte CO₂-data is voor 77% gebaseerd op door de ondernemingen gerapporteerde CO₂-data over 2018. De CO₂-data zijn aanvullend voor 10% door MSCI ESG gemodelleerd voor ondernemingen waarbij de gerapporteerde CO₂-data niet beschikbaar dan wel niet volledig beschikbaar was. Voor 13% van de obligaties is er geen CO₂-data over 2018 beschikbaar.

Voor beleggingen in staatsobligaties is de CO₂-voetafdruk, afgemeten aan de marktwaarde van de beleggingen, voor 83% van de beleggingen in staatsobligaties bepaald. Voor

deze staatsobligatieportefeuilles (Achmea staatsobligaties) zijn de CO₂-data voor 99,3 % gebaseerd op door de overheden gerapporteerde CO₂-data over 2018.

Voor de hypotheek als onderdeel van Beleggingen van het verzekeringsbedrijf is de CO₂-voetafdruk, afgemeten aan de marktwaarde van de hypotheek, voor 95,2% van de totale hypotheekportefeuille bepaald. Voor de hypotheek als onderdeel van Kredietportefeuille bankbedrijf is de CO₂-voetafdruk, afgemeten aan de marktwaarde van de hypotheek, voor 90% van de totale hypotheekportefeuille bepaald. De CO₂ voetafdruk voor het geschatte energieverbruik is gebaseerd op de emissiefactoren zoals opgenomen op www.co2emissiefactoren.nl.

Resultaten

Over 2019 was de CO₂-voetafdruk van de aandelenportefeuille waarvoor we de CO₂ voetafdruk hebben gemeten op zowel de CO₂-intensiteit als in CO₂-emissies, lager dan de benchmark (MSCI World), respectievelijk 20,4% (2018: 21,9%) en 29,5% (2018: 22,6%) lager.

Over 2019 was de CO₂-voetafdruk van de Achmea bedrijfsobligaties op de CO₂-intensiteit 39,2% lager dan de referentie index (2018: 35,1%).

Voor Achmea staatsobligaties werd de CO₂-voetafdruk dit jaar voor het eerst gemeten. De CO₂-afdruk was 9,1% lager dan de referentie index.

Voor Hypotheken hebben we dit jaar voor het eerst de CO₂ voetafdruk gemeten. We hebben nog geen benchmark gedefinieerd waartegen we deze CO₂ voetafdruk afzetten. Volgend jaar zullen we de methodiek en de wijze waarop wij onze CO₂ voetafdruk moeten beoordelen, verder onderzoeken en zo nodig uitwerken.

	CO ₂ -EMISSIES (TCO ₂ /MLN EURO BELEGD VERMOGEN)		CO ₂ -INTENSITEIT (TCO ₂ /MLN USD SALES)	
	2019	2018	2019	2018
Achmea EQ DM	83,1	111,8	118,6	139,9
MSCI World	104,5	143,2	168,3	180,8
Vershil	-20,4%	-21,9%	-29,5%	-22,6%

Achmea Credits			84,0	133,5
Referentie index			138,1	205,6
Vershil			-39,2%	-35,1%

Achmea Staatsobligaties	2,2	n.b.		
Referentie index	2,4	n.b.		
Vershil	-9,1%	n.b.		

Achmea hypotheek onderdeel Beleggingen ¹	21,9	n.b.		
Achmea hypotheek onderdeel Kredietportefeuille bankbedrijf ²	25,1	n.b. ³		

¹ uitgedrukt ten opzichte van de nominale waarde

² uitgedrukt ten opzichte van de nominale waarde

³ niet beschikbaar

3.2. Screening van de beleggingsportefeuille op schendingen van internationale normen

Om goed inzicht te krijgen of ondernemingen zich houden aan de internationale normen, zoals verwoord in het VN Global Compacten de OESO-richtlijnen, laat Achmea de beleggingsportefeuilles regelmatig screenen. Hierbij wordt gekeken naar impact van het gedrag van de onderneming op de samenleving en/of milieu en de ernst, schaal en onomkeerbaarheid van de schending. Naar aanleiding van de bevindingen neemt Achmea zo nodig actie. Zo kan Achmea over gaan tot het uitsluiten van ondernemingen of het starten van een dialoog met de onderneming. Naar aanleiding van de screening in het tweede halfjaar van 2019 is de dialoog gestart met 17 ondernemingen die de internationale normen schenden of dreigen te schenden. Hierover kunt u meer lezen in het hoofdstuk Beïnvloeden .

Achmea laat de screening over de beleggingsportefeuilles op gelijke en uniforme wijze uitvoeren op basis van ISS ESG¹ data. Wanneer er aanleiding is om ondernemingen uit te sluiten dan geldt dit voor alle aandelen en vastrentende waarde beleggingsportefeuilles. Wanneer de dialoog wordt gestart met ondernemingen gebeurt dit ook op een uniforme wijze namens Achmea.

¹ Voorheen ISS-Ethix

9

4. Normen stellen

Achmea belegt niet in producenten van tabakswaaren en controversiële wapens. Ook belegt Achmea niet in bedrijven die met hun gedrag structureel internationale normen over mensenrechten, arbeidsnormen, milieu of corruptie schenden (vormgegeven in de principes van het Global Compact). Wanneer engagement met Global Compact schenders onvoldoende resultaten oplevert, kunnen wij overgaan tot het uitsluiten van ondernemingen van het beleggingsuniversum. Tot slot belegt Achmea niet langer in bedrijven die meer dan 30% van hun omzet halen uit kolen of uit de winning van olie uit teerzanden. Alle bedrijven, landen en instellingen waar Achmea niet in belegt worden opgenomen op onze uitsluitingslijst. In 2019 hebben we ons beleid ten aanzien van landen waarin we beleggen aangescherpt. Met een eigen normenkader dat beter aansluit op de VN Global Compact principes - één van Achmea's uitgangspunten voor verantwoord beleggen - maken we het MVB beleid consistent. We sluiten vanaf 2020 staatsobligaties uit van landen die slecht scoren op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen en corruptie. Tot nog toe sloten wij alleen landen uit die op de Nederlandse sanctielijst voorkomen.

4.1. Controversiële Wapens

4.1.1. Definitie controversiële wapens

Voor Achmea zijn wapens controversieel wanneer deze wapens onevenredig veel leed en slachtoffers veroorzaken en geen onderscheid maken tussen burger- en militaire doelen. Ook na afloop van een conflict veroorzaken deze wapens nog op aanzienlijke schaal slachtoffers en ontwrichten deze de maatschappij en de economie. Achmea belegt niet in ondernemingen die bijdragen aan de productie van deze wapens:

1. Nucleaire wapens
2. Biologische wapens
3. Chemische wapens
4. Antipersoonsmijnen
5. Clustermunitie

Bij het bepalen van de definitie van controversiële wapens zoekt Achmea aansluiting bij internationale verdragen die door Nederland zijn ondertekend en bij het beleid van de Nederlandse overheid. Het volledige uitsluitingsbeleid kunt u terugvinden op de website.

4.1.2. Vaststellen ondernemingen met controversiële producten

Het onafhankelijke onderzoeksbureau ISS ESG stelt ieder halfjaar voor Achmea vast welke ondernemingen betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens. Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele belegbaar universum. Wanneer het onderzoeksbureau betrokkenheid vaststelt, leidt dit tot uitsluiting.

4.1.3. Uitsluiting controversiële wapens

Verbod beleggen in clustermunitie

Met betrekking tot het verbod om in clustermunitie te beleggen, heeft de AFM geïnventariseerd welke ondernemingen per 1 januari 2020 voldoen aan de criteria geformuleerd in artikel 21a Besluit Marktmissbruik. Uit deze inventarisatie blijkt dat de vijf beursgenoteerde ondernemingen volgens tabel 4.1.3.1. in ieder geval onder de wettelijke definitie van een 'verboden onderneming' als bedoeld in artikel 21a Besluit Marktmissbruik vallen.

TABEL 4.1.3.1 INDICATIEVE AFM LIJST PER 1 JANUARI 2020¹

Onderneming	Land	Clustermunitie
Hanwha Corporation	Zuid-Korea	ja
Poongsan Corporation	Zuid-Korea	ja
Elbit Systems Ltd.	Israël	ja
Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd.	China	ja
LIG Nex1 Co Ltd.	Zuid-Korea	ja

¹ Bron: Achmea Investment Management & "Indicatieve AFM Lijst"

Veranderingen in de uitsluitingslijst

Screening van het beleggingsuniversum op basis van onderzoeksgegevens van ISS ESG leiden tot een drietal wijzigingen in de uitsluitingslijst. Harris Corp en L3 Technologies zijn gefuseerd en dit heeft geleid tot nieuwe onderneming L3Harris Technologies Inc. Omdat de oude juridische entiteiten niet meer bestaan zijn deze verwijderd van de uitsluitingslijst. De nieuwe onderneming is toegevoegd. Zie alle wijzigingen in de uitsluitingslijst in tabel 4.1.3.2.

TABEL 4.1.3.2 VERANDERINGEN CONTROVERSIËLE WAPENS¹

Onderneming	Land	Status
L3Harris Technologies Inc	Verenigde Staten	Toegevoegd vanwege fusie
Harris Corp	Verenigde Staten	Verwijderd vanwege fusie
L3 Technologies Inc	Verenigde Staten	Verwijderd vanwege fusie

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

Zie onderstaand de actuele uitsluitingslijst voor ondernemingen die betrokken zijn bij controversiële wapens:

- AECOM
- Aerojet Rocketdyne Holdings Inc
- Aeroteh SA
- Airbus Group SE
- Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd.
- Arys Industries Ltd
- Babcock International Group PLC
- BAE Systems PLC
- Bharat Dynamics Limited
- Boeing Co/The
- Booz Allen Hamilton Holding Corp
- Brookfield Asset Management Inc. Class A
- Brookfield Business Partners L.P.
- BWX Technologies Inc
- CACI International Inc
- China Shipbuilding Industry Co., Ltd.

- Cohort PLC
- Constructions Industrielles de la Mediterranee SA
- Elbit Systems Ltd
- Engility Holdings Inc
- Fluor Corp
- Fortive Corp.
- General Dynamics Corp
- GP Strategies Corp
- Hanwha Corp
- Hitachi Zosen Corp
- Honeywell International Inc
- Huntington Ingalls Industries Inc
- Jacobs Engineering Group Inc
- KBR, Inc.
- L3Harris Technologies Inc
- Larsen & Toubro Ltd
- Leidos Holdings Inc
- Leonardo SpA
- LIG Nex1 Co., Ltd.
- Lockheed Martin Corp
- Lumibird
- Moog Inc
- Motovilihinskie zavody PAO
- Northrop Grumman Corp
- Poongsan Corp
- Poongsan Holdings Corp
- Premier Explosives Ltd
- Raytheon Co
- Rolls-Royce Holdings PLC
- S&T Dynamics Co Ltd
- S&T Holdings Co Ltd
- Safran SA
- Science Applications International corp
- Serco Group PLC
- SGL Carbon SE
- Steel Partners Holdings LP
- Tata Power Co Ltd
- Textron Inc
- Thales SA
- Ultra Electronics Holdings PLC
- United Technologies Corp
- Walchandnagar Industries Ltd

Per 1 januari 2020 is geen van de ondernemingen in het beleggingsuniversum betrokken bij de productie van biologische- en/of chemische wapens.

4.2. Tabaksproducenten

4.2.1. Definitie tabaksproducenten

Al sinds januari 2013 heeft Achmea alle producenten van tabakswaren uitgesloten van beleggingen. Het niet beleggen in de tabaksindustrie past bij het Achmea thema Gezondheid.

4.2.2. Vaststellen uitsluitingen

Op basis van GICS-classificatiecodes stellen wij vast welke ondernemingen als rookwaren producenten worden aangemerkt. Twee maal per jaar screenen wij het beleggingsuniversum op dit criterium. Ondernemingen die zijn aangemerkt als rookwaren producenten plaatsen wij op de geactualiseerde uitsluitingslijst. Eventueel aanwezige holdings in tabaksproducenten verkopen wij. Portefeuillemanagers mogen geen nieuwe holdings aankopen van uitgesloten ondernemingen zolang de onderneming op de uitsluitingslijst staat.

Binnen het beleggingsuniversum zijn per 1 januari 2020 de volgende ondernemingen aangemerkt als tabaksproducent en toegevoegd aan de uitsluitingslijst:

- 22nd Century Group Inc
- Adris Grupa DD
- Al Eqbal Co for Investment PLC
- Alliance One International Inc
- Altria Group Inc
- Asenovgrad Tabac AD-Asenovgrad
- British American Tobacco Malaysia Bhd
- British American Tobacco PLC
- Bulgartabac Holding AD
- Coka Duvanska Industrija AD Coka
- Duvanski Kombinat AD Podgorica
- Eastern Tobacco
- Electronic Cigarettes International Group Ltd
- Fabrika Duhana Sarajevo DD Sarajevo
- Fabrika Duvana AD Banja Luka
- Godfrey Phillips India Ltd
- Golden Tobacco Ltd
- Gotse Delchev Tabac AD-Gotse Delchev
- Gudang Garam Tbk PT
- Hrvatski Duhani DD
- Huabao International Holdings Ltd
- Imperial Brands PLC
- ITC Ltd
- Japan Tobacco Inc
- Karelia Tobacco Co Inc SA
- Khyber Tobacco Co Ltd

- Kothari Products Ltd
- KT&G Corp
- Mount TAM Biotechnologies Inc
- Ngan Son JSC
- NTC Industries Ltd
- Pazardzhik BTM AD Pazardzhik
- Philip Morris International Inc
- PTFC Redevelopment Corp
- Shanghai Industrial Holdings Ltd
- Shumen-Tabac AD-Shumen
- Sinnar Bidi Udyog Ltd
- Slantse Stara Zagora- BT AD
- Smokefree Innotec Inc
- Societe Ivoirienne des Tabacs SA
- Strumica Tabak AD Strumica
- Swedish Match AB
- Tabak ad Nis
- Tong Jie Ltd
- TSL Ltd/Zimbabwe
- Union Tobacco & Cigarette Industries
- Universal Corp/VA
- Vector Group Ltd
- VST Industries Ltd
- Wismilak Inti Makmur Tbk PT

4.3. Thermisch steenkool en teerzanden

4.3.1. Definitie thermisch steenkool en teerzanden

Achmea ziet de schade en overlast door klimaatverandering toenemen. Binnen haar eigen beleggingsportefeuille sluit Achmea daarom de meest vervuilende kolenbedrijven uit. Achmea belegt niet meer in bedrijven die meer dan 30% van hun omzet halen uit kolen of uit de winning van olie uit teerzanden. We willen bijdragen aan een gezonde, veilige en toekomstbestendige samenleving. Investeren in deze kolenbedrijven en verwerkers van teerzand past daar niet bij. Het niet willen beleggen in thermisch steenkool (zowel mijnbouw als nutsbedrijven) en teerzanden past bij het Achmea thema Klimaatverandering.

Teerzanden

Teerzanden hebben de hoogste klimaatimpact van alle vormen van olieproductie. Ten opzichte van conventionele winningsmethoden kost het 2 tot 3 keer meer energie om de olie uit de grondlagen te filteren. Naast Klimaatverandering

raakt teerzand ook een ander speerpunt van het MVO beleid: Gezondheid. Bij de winning van olie uit teerzand komen meer kankerverwekkende stoffen vrij dan bij conventionele winning. Tot slot hebben teerzanden ook een negatieve impact op de thema's Milieu en Natuur. Grote gebieden ongerept bos moeten wijken voor de open mijnen, die tot 80 meter diep kunnen worden.

Thermisch steenkool

Achmea geeft in haar beleid prioriteit aan de sectoren waar wijde meeste impact op klimaatverandering kunnen maken. Met 30% van de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen zijn kolen de meest vervuilende fossiele brandstof. Kolen worden voornamelijk gebruikt voor elektriciteitsopwekking, waardoor 27% van de CO₂ uitstoot wordt veroorzaakt.

4.3.2. Vaststellen uitsluitingen

Aan de hand van MSCI ESG data is vastgesteld of ondernemingen op basis van omzetcijfers een blootstelling van meer dan 30% hebben naar thermisch steenkool en teerzanden gerelateerde activiteiten. Wanneer het meer dan 30% is, overschrijdt de onderneming de in het beleid gedefinieerde ondergrens van 'direct uitsluiten'.

Binnen ons beleggingsuniversum zijn per 1 januari 2020 de ondernemingen in tabel 4.3.2.1 toegevoegd aan de uitsluitingslijst.

TABEL 4.3.2.1 UITSLUITINGSLIJST PER 1 JANUARI 2020

Onderneming	Land	
AES Corporation	Verenigde Staten	Thermisch steenkool
AES Gener S.A.	Chili	Thermisch steenkool
AGL Energy Limited	Australië	Thermisch steenkool
Alliant Energy Corp	Verenigde Staten	Thermisch steenkool
Ameren Corporation	Verenigde Staten	Thermisch steenkool
Canadian Natural Resources Limited	Canada	Teerzanden
Cenovus Energy Inc.	Canada	Teerzanden
Chugoku Electric Power Co., Inc.	Japan	Thermisch steenkool
CLP Holdings Limited	Hong Kong	Thermisch steenkool
Electric Power Development Co., Ltd.	Japan	Thermisch steenkool
Evergy, Inc.	Verenigde Staten	Thermisch steenkool
HK Electric Investments & HK Electric Investments Ltd.	Hong Kong	Thermisch steenkool
Inner Mongolia Mengdian Huaneng Thermal Power Corporation Limited	China	Thermisch steenkool
NRG Energy, Inc.	Verenigde Staten	Thermisch steenkool
Origin Energy Finance ,Ltd.	Australië	Thermisch steenkool
Origin Energy Limited	Australië	Thermisch steenkool
PPL Corporation	Verenigde Staten	Thermisch steenkool
Shanghai Datun Energy Resources Co., Ltd.	China	Thermisch steenkool
Suncor Energy Inc.	Canada	Teerzanden
Vistra Energy Corp.	Verenigde Staten	Thermisch steenkool
Washington H. Soul Pattinson and Co. Ltd.	Australië	Thermisch steenkool
Yang Quan Coal Industry (Group) Co., Ltd.	China	Thermisch steenkool

4.4. Normschendingen

4.4.1. Schenders van internationale normen

Naast producenten van controversiële wapens vindt Achmea dat ondernemingen die op grove en structurele wijze internationaal breed gedragen normen op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en (anti)corruptie schenden, moeten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hiervoor hanteert Achmea een aantal belangrijke raamwerken als uitgangspunt, namelijk het VN Global Compact, de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business & Human Rights. De OESO-richtlijnen onderscheiden naast de vier genoemde thema's ook de volgende thema's: consumentenbelangen, wetenschap en technologie, mededinging en belastingen. De UN Guiding Principles geven handvatten voor overheden en ondernemingen hoe mensenrechtenschendingen in de praktijk te voorkomen, te adresseren en te mitigeren.

4.4.2. Vaststelling uitsluitingen

Achmea laat twee onderzoeksbureaus, ISS ESG en Sustainalytics, onafhankelijk van elkaar beoordelen welke ondernemingen betrokken zijn bij structurele schendingen van internationale normen. Leidraad hierbij zijn de principes van het Global Compact op het vlak van mensenrechten, arbeidsnormen, milieunormen en (anti)corruptie. Daartoe bekijken beide bureaus ons gehele belegbaar universum.

Omdat een schending snel kan ontstaan, maar ook weer snel kan worden opgeheven, komen alleen de structurele schenders van principes in aanmerking voor uitsluiting.

Achmea stelt dat een schending structureel is wanneer deze ten minste 24 aaneengesloten maanden heeft plaatsgevonden. Zolang dit niet het geval is, heeft het aangaan van de dialoog met de onderneming (engagement) de voorkeur. Indien een onderneming volgens beide bureaus structureel, dus langer dan 24 maanden, het VN Global Compact schendt, dan wordt de onderneming van verdere belegging uitgesloten. Indien één van beide bureaus tot die conclusie komt of de onderneming schendt (nog) niet structureel, dan wordt hij op de *watchlist* geplaatst.

Beleggingen in uitgesloten ondernemingen worden verkocht. Geen nieuwe aandelen of obligaties worden aangekocht zolang de onderneming op de uitsluitingslijst staat. Bij een geverifieerde opheffing van de schending zal de onderneming van de uitsluitingslijst worden verwijderd.

Per 1 januari 2020 zijn geen ondernemingen voor beleggingen uitgesloten vanwege structurele schendingen.

4.4.3. Uitsluiting landen

Landen waar machthebbers op systematische wijze de fundamentele mensenrechten op grove wijze schenden en landen waar het non-proliferatie verdrag wordt geschonden. Achmea belegt niet in staatsobligaties van landen die zijn uitgesloten. Een belangrijk handvat bij het uitvoeren van het landen uitsluitingsbeleid is de Sanctiewet 1977. Daarnaast worden de prestaties van de landen in de Freedom in the World index, de ITUC Global Rights index en de Corruption Perception Index het vertrekpunt gebruikt bij het opstellen van een landen uitsluitingslijst. Screening vindt jaarlijks plaats. Van landen op de uitsluitingslijst koopt Achmea geen staatsobligaties.

TABEL 4.4.3.1 LANDEN UITSLUITINGSLIJST PER 1 JANUARI 2020¹

Land	Kwestie
Afghanistan	Anti corruptieschendingen
Angola	Anti corruptieschendingen
Burundi	Arbeidsnormenschendingen, Anti corruptieschendingen
Centraal Afrikaanse Republiek	Sanctiewet, mensenrechtenschendingen, arbeidsnormenschendingen
Tsjaad	Anti corruptieschendingen
Democratische Republiek Congo	Anti corruptieschendingen
Equatoriaal-Guinea	Mensenrechtenschendingen, Anti corruptieschendingen
Eritrea	Mensenrechtenschendingen
Guinee-Bissau	Anti corruptieschendingen
Iran	Sanctiewet
Irak	Anti corruptieschendingen
Libië	Arbeidsnormenschendingen, Anti corruptieschendingen
Myanmar	Sanctiewet
Democratische Volksrepubliek Korea (Noord-Korea)	Sanctiewet, mensenrechtenschendingen
Palestina	Arbeidsnormenschendingen
Saudi Arabia	Mensenrechtenschendingen
Somalië	Sanctiewet, mensenrechtenschendingen, arbeidsnormenschendingen, anti corruptieschendingen
South Sudan	Mensenrechtenschendingen, arbeidsnormenschendingen, anti corruptieschendingen
Soedan	Sanctiewet, mensenrechtenschendingen, arbeidsnormenschendingen, anti corruptieschendingen
Syrië	Sanctiewet, mensenrechtenschendingen, arbeidsnormenschendingen, anti corruptieschendingen
Turkmenistan	Mensenrechtenschendingen
Oezbekistan	Mensenrechtenschendingen
Venezuela	Anti corruptieschendingen
Yemen	Arbeidsnormenschendingen, anti corruptieschendingen
Zimbabwe	Mensenrechtenschendingen

¹ Bron: Achmea Investment Management

5. Beïnvloeden

Ondernemingen die structureel internationale richtlijnen, zoals het VN Global Compact en de OESO richtlijnen schenden, tonen onverantwoord gedrag. Dit gedrag is onverantwoord voor de eigen onderneming en haar stakeholders. Op de lange termijn ontstaat er bijvoorbeeld een risico voor de continuïteit van het bedrijf. Maar ook voor de samenleving is schending van internationale richtlijnen een groot risico. Daarom gaat Achmea in dialoog met ondernemingen. Onze inzet daarbij is het duidelijk stellen van kaders, het ontwikkelen van kennis en het definiëren van *good practices*. Met het aangaan van de dialoog wil Achmea het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren en tegelijkertijd aandeelhouderswaarde vergroten.

5.1. Achmea en de dialoog

Anders dan bij het instrument uitsluiting waarbij Achmea op voorhand niet belegt in ondernemingen, geldt voor engagement dat er wel belegt wordt in ondernemingen die ter discussie staan en we als aandeel- of obligatiehouder het management juist actief aansporen om het beleid of hun activiteiten te verbeteren.

De dialoog met ondernemingen werd in H2 2019 gevoerd door zowel Robeco als door Achmea IM. Veelal zijn het trajecten met een looptijd van drie jaar. Wij voeren de dialoog op meerdere vlakken:

Thematisch engagement

Vanuit de invalshoek van thema's gaat Achmea als aandeel- of obligatiehouder het gesprek met ondernemingen aan over een ESG-thema, waarbij wij de beleggingswaarde proberen te vergroten en het duurzame gedrag en de kwaliteit van het bestuur te verbeteren. Evenals voor enhanced- en focus engagement is voorwaarde dat het management van een onderneming het onderwerp kan beïnvloeden.

Enhanced Engagement

Het enhanced engagementbeleid van Achmea gaat een stap verder. Elk jaar kiezen we twee of drie ondernemingen waarmee we intensief een thematisch engagement aangaan. Voor deze bedrijven formuleren we een set verbeterdoelen die tenminste voor een vastgesteld gedeelte binnen drie jaar moeten zijn behaald. Lukt dat niet, dan kan de onderneming worden uitgesloten van belegging. Voor elke onderneming waarmee wij een enhanced engagement aangaan geldt: vóór de start van het traject beoordeelt een onafhankelijke partij of de door ons gestelde doelen realistisch en relevant zijn. Bij elke afgeronde engagement beoordeelt die onafhankelijke partij het behaalde resultaat, om vast te

stellen of de verbeterdoelen aantoonbaar zijn gehaald het engagement als succesvol afgerond kan worden beschouwd.

Het enhanced engagement programma heeft als nadeel dat een relatief beperkt aantal bedrijven kan worden benaderd. Daarom is er voor gekozen dit programma niet verder uit te breiden en alleen de lopende engagements nog af te ronden. Het normatief engagementprogramma komt hiervoor in de plaats.

Focus engagement

Indien het thema waarop wij vinden dat ondernemingen beter moeten presteren een kernthema van Achmea is – mensenrechten, arbeidsnormen, natuur en milieu, gezondheid, klimaatverandering- en Achmea zich nadrukkelijk jegens de betrokken ondernemingen wil profileren, dan start Achmea een focus engagement.

Normatief engagement

Achmea vindt het belangrijk om in gesprek te gaan met ondernemingen die internationaal breed gedragen normen schenden, zoals het Global Compact of de OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen. Wij noemen dit normatief engagement en dit wordt uitgevoerd door Achmea IM. Er maken 33 ondernemingen deel uit van het normatieve engagementprogramma van Achmea (zie bijlage 8.5). Dit programma bevindt zich nog in de opbouw fase. Met deze ondernemingen spreken wij over één of meerdere normschendingen. Het doel van de dialoog is om de vermeende of geverifieerde schending op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieunormen of anti-corruptienormen op te heffen.

Issue engagement

Als een ngo Achmea aanspreekt op een kwestie waarvan wordt gedacht dat Achmea via zijn beleggingen positieve invloed bij betrokken ondernemingen kan uitoefenen, dan gaan wij daarover het gesprek aan.

5.2. Thema's in het engagementprogramma

In bijlage 8.3 staat een tabel waarin voortgang wordt vermeld op de verschillende engagement thema's die door Robeco worden uitgevoerd. Elk half jaar publiceert Achmea op haar website het active ownership rapport van Robeco waarin de engagementthema's uitgevoerd door Robeco worden toegelicht. In dit halfjaarrapport worden de engagementthema's uitgevoerd door Achmea IM toegelicht.

TABEL 5.2.1 ALLE LOPENDE ENGAGEMENTTHEMA'S UITGEVOERD DOOR ACHMEA IM

Thema	ESG classificatie
Mensenrechten	Internationale normen
Milieu	Internationale normen
Arbeidsnormen	Internationale normen
Corruptie	Internationale normen
ESG Dialoog Nederland	Governance
Goede en Beschikbare Medicijnen	Sociaal
Human Capital	Sociaal

TABEL 5.2.2 ALLE LOPENDE ENGAGEMENTTHEMA'S UITGEVOERD DOOR ROBECO

Thema	ESG classificatie
Climate Action	Milieu
Goed milieumanagement	Milieu
Klimaatuitdagingen voor de olie & gas sector	Milieu
Kwaliteit en product management in de automobielindustrie	Milieu
Single Use Plastics	Sociaal
Eerlijke lonen in de kledingsector	Sociaal
Voedselzekerheid	Milieu
Cyber security	Sociaal
Verduurzamen van de vlees- en visindustrie	Milieu
Sociale risico's van suiker	Sociaal
Goed sociaal management	Sociaal
Corporate governance standaarden in Azië	Governance
Goed ondernemingsbestuur	Governance
Verantwoord belastingbeleid	Governance
Wereldwijd afvalproductie verminderen	Milieu
Klimaatverandering en Gezondheid in de kantorenmarkt	Milieu
Sociale Impact van Artificial Intelligence	Sociaal
Digitale Innovatie in de Zorg	Sociaal
Corporate governance standaarden in Japan	Governance
Cultuur en toezicht in de bancaire sector	Sociaal
Palmolie	Milieu

Binnen al deze thema's uit tabel 5.2.1 en 5.2.2 zijn in de tweede helft van 2019 239 dialogen gevoerd met in totaal 198 unieke ondernemingen, zie tabel 5.2.3.

TABEL 5.2.3 DIALOGEN PER ONDERWERP ¹

Engagementomschrijving	Aantal dialogen
Sociaal management	78
Corporate Governance	43
Internationale normen	62
Milieu	56

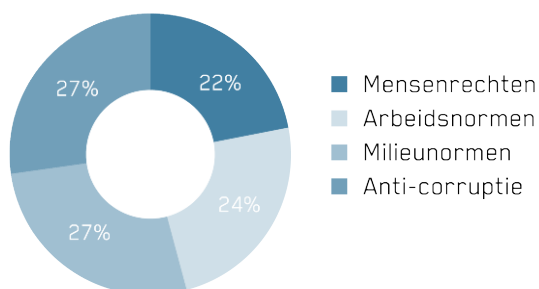
¹ Bron: Achmea Investment Management, Robeco

5.3. Normatieve dialogen

In het tweede halfjaar van 2019 zijn wij in gesprek geweest met 48 unieke ondernemingen over 63 vermeende of geverifieerde normschendingen. Het engagementprogramma kent een kwartaalproces, waarbij vier keer per jaar de dialoog wordt opgestart met nieuw geïdentificeerde ondernemingen. Hierdoor zal de omvang van het engagementprogramma gestaag toenemen. In het afgelopen halfjaar is met 17 ondernemingen een nieuwe dialoog geïnitieerd.

FIGUUR 5.3.1 DIALOOG NAAR NORMSCHENDING²

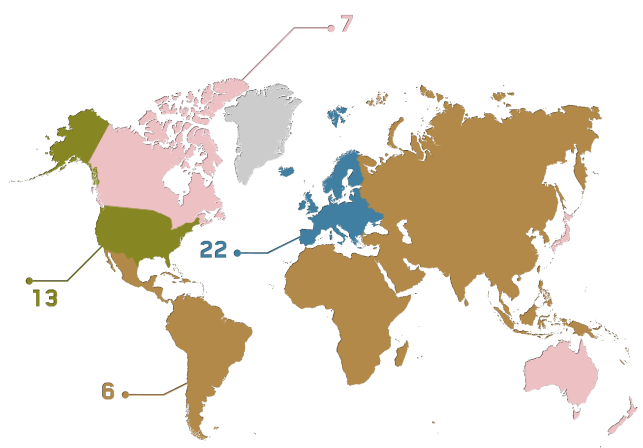

De ondernemingen zijn verspreid over verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt op de ontwikkelde markten met 42 dialogen. Wij verdelen deze onder in Europa, Verenigde Staten en Wereld Overig (Japan, Australië, Canada, Nieuw-Zeeland). Daarnaast voeren wij de

² Bron: Achmea Investment Management

dialoog met 6 ondernemingen uit opkomende markten. Zie in figuur 5.3.2 de regionale verdeling van ondernemingen in het normatieve engagementprogramma.

FIGUUR 5.3.2 ONDERNEMINGEN NAAR REGIO

Wij volgen de voortgang op basis van de vaste mijlpalen. Per mijlpaal wordt in figuur 5.3.3 de voortgang in procenten weergegeven.

Ten aanzien van geïnitieerde dialogen kunnen wij vaststellen dat in 61% van de gevallen de initiatie ook geleid heeft tot een bevestiging van de onderneming (mijlpaal 2). Voor de overige ondernemingen wordt het rappel proces in gang gezet.

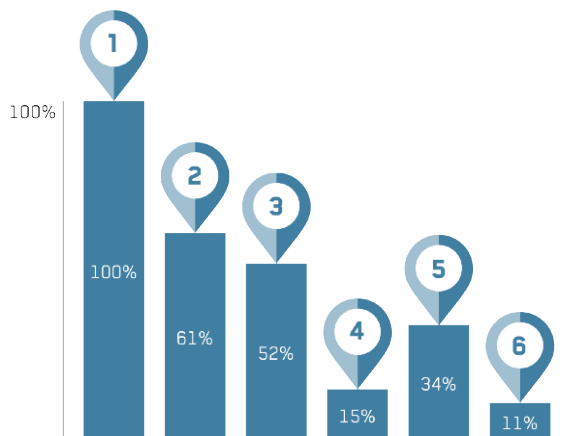
Voor 52% van de dialogen geldt dat de informatie die wij van de onderneming hebben gevraagd ook deels of volledig met ons is gedeeld (mijlpaal 3). De ontvangen informatie geeft ons meer inzicht in het beleid, de processen en rapportages die de onderneming heeft opgesteld rond de kwestie.

Analyse van dit document kan leiden tot het stellen van verdere vragen aan de onderneming binnen de dialoog. Daarnaast stellen wij vast dat in 34% van de dialogen de onderneming daadwerkelijk aanpassingen aan bestaand beleid of proces heeft doorgevoerd. Wij zien zowel gedeeltelijke als volledige aanpassingen als positieve voortgang.

In 15% van de dialogen heeft de onderneming toegezegd de schending te willen opheffen. Dit kan bijvoorbeeld zijn door betreffende activiteiten af te stoten, contracten niet te verlengen, of beleid aan te passen. Bij 11% van de dialogen zien wij gedeeltelijke of volledige opheffing van de besproken schending.

Per 1 januari 2020 kan over de geaggregeerde voortgang van het engagementprogramma als volgt worden gerapporteerd:

FIGUUR 5.3.3 VOORTGANG NAAR MIJLPAAL³

- 1 Initiëren dialoog
- 2 Bevestiging van gedeelde zorgen
- 3 Delen van informatie
- 4 Commitment om schending op te heffen
- 5 Aanpassen beleid & proces
- 6 Schending opgeheven

Het engagementprogramma rond normatieve schendingen wordt uitgevoerd in samenwerking met Achmea IM en gespecialiseerd onderzoeksbureau ISS ESG.

³ Bron: Achmea Investment Management

Mensenrechtenschendingen

Het doel van deze dialogen is het opheffen van de geconstateerde of vermeende mensenrechtenschendingen. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen die verband houden met het voorkomen van nieuwe mensenrechtenschendingen. De onderneming moet aantonen dat de schending van relevante UN Global Compact principes, OESO-richtlijnen of de UN Guiding principles on Business & Human Rights is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij dit vaststelt.

Mensenrechtenschendingen kunnen betrekking hebben op de activiteiten van ondernemingen in landen met controversiële regimes. Door hun activiteiten in deze landen genereren de ondernemingen inkomsten voor de betreffende regimes, die deze inkomsten vervolgens vaak niet ten goede laten komen aan de lokale bevolking.

Daarnaast komt het voor dat lokale gemeenschappen direct worden geschaad door de activiteiten van de ondernemingen. Andere voorbeelden van schendingen op het gebied van mensenrechten zijn onrechtmatigheden tegen de lokale bevolking door personeel of ingehuurd veiligheidsdiensten van ondernemingen.

Achmea is in het tweede halfjaar van 2019 met 2 nieuwe ondernemingen een dialoog gestart rond een (vermeende) mensenrechtenschending.

**TABEL 5.3.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
MENSENRECHTENSCHENDING H2 2019¹**

Onderneming	Gestart
UnitedHealth Group, Inc.	Q3 2019
Vestas Wind Systems A/S	Q4 2019

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de tweede helft van 2019 is geen van de lopende dialogen op het gebied van mensenrechten afgesloten.

Arbeidsnormenschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de geconstateerde of vermeende arbeidsnormenschending. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen die verband houden met het voorkomen van nieuwe arbeidsnormenschendingen.

Structurele schendingen van het UN Global Compact, OESO richtlijnen of de UN Guiding principles on Business & Human Rights, in het bijzonder de principes die gaan over arbeidsnormen, vormen financiële en reputatie risico's voor de onderneming en voor belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze beginselen. Mochten zij zich daaraan wel schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat schendingen in de toekomst opnieuw zullen optreden.

Structurele schendingen van arbeidsnormen kunnen betrekking hebben op kinderarbeid en andere vormen van gedwongen arbeid in de ketens van toeleveranciers van ondernemingen. Ook discriminatie van bijvoorbeeld zwangere vrouwen of personeel met een bepaalde etnische achtergrond komt voor, zowel binnen ondernemingen zelf als binnen de ketens van toeleveranciers. De onderneming moet aantonen dat de schending van de UN Global Compact principes is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven.

Achmea is in het tweede halfjaar van 2019 met 7 nieuwe ondernemingen een dialoog gestart rond een (vermeende) arbeidsnormenschending.

**TABEL 5.3.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
ARBEIDSNORMENSCHENDING H2 2019¹**

Onderneming	Gestart
CBS Corp.	Q3 2019
Coca-Cola Amatil	Q3 2019
First Pacific Co. Ltd.	Q3 2019
Renault SA	Q4 2019
Sumitomo Corp.	Q4 2019
Vestas Wind Systems A/S	Q4 2019
Walmart, Inc.	Q4 2019

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de tweede helft van 2019 zijn twee van de lopende dialogen afgesloten, namelijk met America Movil SAB en Deutsche Post AG. ISS ESG heeft het oordeel van ORANJE herzien naar GROEN voor AmericaMovil SAB. Sinds 2011 zijn

er namelijk geen nieuwe beschuldigingen geuit met betrekking tot het schenden van vakbondsrechten in El Salvador. Als gevolg daarvan worden verdere pogingen tot engagement met het bedrijf als onnodig beschouwd.

UITGELICHT: Deutsche Post AG

Opgeheven arbeidsnormenschending

Deutsche Post AG werd in zowel Colombia als Turkije beschuldigd van het niet respecteren van recht van vakbondsvrijheid en obstructie van het recht op collectieve onderhandeling. De vakbonden zouden geen onderhandelingsrechten hebben en medewerkers die lid waren van de vakbond zouden zijn gedwongen tot het stopzetten van hun lidmaatschap.

In de dialoog met ISS ESG heeft Deutsche Post AG haar toewijding uitgesproken voor het respecteren van vakbondsrechten en gaf het aan in een doorlopende dialoog te zijn met UNI Global Union en de International Transport Workers Federation (ITF) in zowel Turkije als Colombia. Sinds maart 2017 komen de partijen ieder kwartaal bijeen om de problemen op te lossen. Deutsche Post benadrukt dat de partijen het erover eens zijn dat het van cruciaal belang is om elkaars positie en perspectief te begrijpen en te respecteren om tot een wederzijds aanvaardbare oplossing te komen. In december 2019 zijn deze bijeenkomsten afgerond. Deutsche Post geeft in de dialoog ook aan dat, in overeenstemming met haar gedragscode, al haar werknemers vrij zijn om zich aan te sluiten (of niet aan te sluiten) bij een vakbonds-/werknemersvertegenwoordiging naar keuze, vrij van bedreiging of intimidatie. De onderneming erkent en respecteert het recht om collectief te onderhandelen in overeenstemming met de geldende wetgeving.

ISS ESG is van mening dat de stappen die zijn genomen door Deutsche Post bevredigend zijn. Het blijft waakzaam ten aanzien van de uitvoering van maatregelen. Het oordeel van ORANJE is daarmee herzien naar GROEN.

Milieuschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de gevonden schendingen van het UN Global Compact en de OESO richtlijnen en het ontwikkelen van beleid, systemen en rapportages die verband houden met het voorkomen van nieuwe milieuschendingen.

Structurele schendingen van het UN Global Compact en de OESO richtlijnen, in het bijzonder de principes die gaan over milieu, vormen financiële, operationele en reputatierisico's voor de onderneming en voor haar belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen daarom te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze principes. Mochten zij zich wel daaraan schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat de schendingen in de toekomst opnieuw optreden.

De dialoog wordt gevoerd aan de hand van SMART-doelstellingen. De onderneming moet aantonen dat een schending van UN Global Compact principes of OESO richtlijnen structureel is opgeheven, waarbij het wenselijk is dat een externe onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven. Bij het opheffen van de schending moet ook gedacht worden aan het nemen van corrigerende maatregelen, schadeloosstelling van betrokkenen en het opzetten en uitvoeren van herstel plannen.

Achmea is in het tweede halfjaar van 2019 met 6 nieuwe ondernemingen een dialoog gestart rond een (vermeende) milieuschending.

TABEL 5.3.1 GEÏNITEERDE DIALOGEN
MILIEUSCHENDINGEN H2 2019 ¹

Onderneming	Gestart
Bunge Ltd.	Q3 2019
Daimler AG	Q3 2019
EXOR NV	Q3 2019
Fiat Chrysler Automobiles NV	Q3 2019
Renault SA	Q3 2019
Volkswagen AG	Q3 2019

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de tweede helft van 2019 is één van de lopende dialogen afgesloten, namelijk met Entergy Corporation.

In november 2019 is het oordeel van Entergy Corporation van ORANJE herzien naar GROEN, daarmee is het engagement beëindigd. In juni 2019 vaardigde het Amerikaanse milieu agentschap, Environmental Protection Agency (EPA), de Affordable Clean Energy Rule (ACE) uit ter vervanging van het Clean Power Plan (CPP). Op 17 september 2019 verwierp een Amerikaans Hof van Beroep alle rechtszaken met betrekking tot het CPP, waardoor de ACE in de plaats daarvan werd gefinaliseerd. Aangezien de CPP definitief is vervangen door de ACE en alle rechten om een beroep te doen zijn uitgeput, is ISS ESG van mening dat de onderneming niet langer betrokken is bij de controverse.

Anti-corruptieschendingen

Omkoping en corruptie zijn niet verenigbaar met goed ondernemingsbestuur en hebben een negatieve invloed op de (creatie van) aandeelhouderswaarde. Het leidt tot nadelige economische, sociale en politieke uitkomsten.

Overtredingen van internationale principes op het gebied van anti-corruptie kunnen schadelijk zijn voor de reputatie van een onderneming en de waarde van merken.

Eén van de universele principes van het UN Global Compact en OESO richtlijnen is gericht op corruptie. Dit principe roept ondernemingen op preventieve en handhavingsmaatregelen te nemen en een effectief systeem op te zetten voor de bestrijding van corruptie.

Dit engagementthema heeft als doel het anti-corruptie beleid en de maatregelen tegen corruptie bij ondernemingen te verbeteren. Daarnaast moet ook voldoende duidelijk worden gemaakt welke acties worden ondernomen tegen werknemers, agenten en onderaannemers die betrokken zijn bij beschuldigingen in verband met corruptie. Hierbij is het belangrijk dat er transparant wordt gecommuniceerd over verrichte onderzoeken en over doorgevoerde veranderingen.

Achmea is in het tweede halfjaar van 2019 met 6 nieuwe ondernemingen een dialoog gestart rond een (vermeende) anti-corruptieschending.

TABEL 5.3.1 GEÏNITEERDE DIALOGEN
CORRUPTIESCHENDINGEN H2 2019¹

Onderneming	Gestart
ING Groep NV	Q3 2019
The Goldman Sachs Group, Inc.	Q3 2019
Fiat Chrysler Automobiles NV	Q4 2019
Petroleo Brasileiro (Petrobras)	Q4 2019
Swedbank AB	Q4 2019
Walmart, Inc.	Q4 2019

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

Geen van de lopende anti-corruptieschendingen is in het tweede halfjaar van 2019 afgesloten.

5.4. Thematische dialogen

Achmea voert thematische dialogen met als doel algemene standaarden binnen een bedrijfstak of keten te verbeteren. Voor sommige dialogen werken wij samen met andere nationale en internationale partijen. Over de voortgang en het vervolg op onze dialogen leest u op de volgende pagina's.

5.4.1. Goede en beschikbare medicijnen

Medicijnen, en daarmee de farmaceutische sector, zijn van groot belang voor een goede gezondheidszorg. Door de ontwikkeling van goede medicijnen is effectieve behandeling van een grote groep aandoeningen mogelijk geworden. Hoewel de farmaceutische sector dus een belangrijke en nuttige rol vervult, spelen er echter ook verschillende problemen en misstanden. Denk bijvoorbeeld aan:

- Het prijsbeleid rondom specifieke medicijnen, die behandelingen zowel in Nederland, andere ontwikkelde economieën en ontwikkelingslanden ontoegankelijk maken;
- De omgang met patenten en regelgeving waardoor prijzen opgedreven worden en de toegankelijkheid van medicijnen wordt verminderd;
- Gevallen van corruptie en verlenen van gunsten aan zorgverleners om de verkoop van medicijnen te verhogen;
- Het onvoldoende ontwikkelen van medicijnen die een groot maatschappelijk belang hebben, maar waarvoor de markt relatief klein is;
- Verslavingen aan specifieke pijnstillers, onder andere in de Verenigde Staten lopen hierover diverse rechtszaken.

Doel van het thema

De doelstellingen zijn gericht op het structureel oplossen van de problematiek. We zullen hierbij tevens aansluiten op Sustainable Development Goal 3 "Goede Gezondheid & Welzijn". Er zijn verschillende stappen die ondernemingen op dit thema kunnen zetten. Op basis van onze uitgangspunten en voorbereidend onderzoek hebben we de volgende hoofddoelstellingen geselecteerd:

- Het doel om medicijnen betaalbaar en toegankelijk te maken, een centrale plek te geven in de bedrijfsstrategie;
- Het ontwikkelen van een transparant en verantwoord prijsbeleid. Denk bijvoorbeeld aan een koppeling tussen de prijs van het medicijn, de gerealiseerde gezondheidswinst en de ontwikkelingskosten;
- Op een verantwoorde manier omgaan met patenten en licenties, die voorkomt dat medicijnen onbereikbaar worden;

- Te sturen op maatschappelijke impact, gezondheidswinst en veilige medicijnen, ook in research & development;
- Verankering internationale standaarden, onder andere van de World Health Organisation;
- Het hebben van een gedegen beleid, implementatie en onafhankelijke monitoring om zowel corruptie, oneerlijke handelspraktijken als belastingontwijking te voorkomen;
- Het vergroten van de transparantie en rapportage over de bovengenoemde onderwerpen richting investeerders, consumenten en andere stakeholders. Inclusief tax transparency, lobby-activiteiten en betalingen aan zorgverleners;
- Per onderneming maken we een analyse van de bedrijfsspecifieke problematiek en prestaties. Op basis daarvan maken we per onderneming een vertaling van de hoofddoelstellingen naar bedrijfsspecifieke doelstellingen. Deze bedrijfsspecifieke doelstellingen zijn verwerkt in de brief waarmee wij de dialoog zijn gestart.

Voortgang

We zijn van start gegaan met een onderzoek naar de bedrijven die voor het engagement zijn geselecteerd en hebben gesproken met verschillende experts, waaronder Access to Medicine. Dit najaar hebben wij de initiatie brieven gestuurd naar de geselecteerde farmaceuten.

Met Novartis en Johnson & Johnson hebben direct gesprekken plaatsgevonden. De prijsverhoging van het medicijn Lutathera, relevant voor de Nederlandse markt, was een belangrijk onderwerp in het gesprek met Novartis. Met Johnson & Johnson hebben we met een brede groep van investeerders onder andere gesproken over de mogelijkheden om haar beleid over toegang tot medicijnen, naast ontwikkelingslanden, ook voor andere landen toepasbaar te maken. Bayer heeft ons naar aanleiding van de brief uitgenodigd om deel te nemen aan het webinar waarin hun nieuwe CSR strategie werd gepresenteerd en aangegeven graag in 2020 een separaat gesprek te plannen. Biogen en Roche hebben aangegeven in februari 2020 het gesprek met ons aan te gaan en Abbvie heeft in eerste instantie schriftelijk op onze vragen gereageerd.

TABEL 5.4.1.1 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA GOEDE EN BESCHIKBARE MEDICIJNEN¹

Onderneming	Voortgang
Novartis	lopende
Johnson & Johnson	lopende
Roche Holding AG	gesprek ingepland
Bayer AG	gesprek ingepland
Abbvie Inc.	schriftelijk gereageerd
Biogen	gesprek ingepland

¹ Bron: Achmea Investment Management

5.4.2. Human Capital

Een goed personeelsbeleid is van strategisch belang voor ondernemingen. Uit onderzoek van GIFT 11 blijkt dat het menselijk kapitaal en de heersende cultuur gemiddeld 52% van de marktwaarde van de onderneming bepalen. De wijze waarop het management met haar personeel omgaat en hen in staat stelt zich te blijven ontwikkelen, kan het verschil maken voor ondernemingen en concurrentievoordeel opleveren. Bijvoorbeeld in relatie tot het verhogen van de productiviteit, het aantrekken en behouden van voldoende gekwalificeerd en betrokken personeel en bovendien, gegeven de trends tot digitalisering en in sommige markten en industrieën, de opkomende vergrijzing. Wij zien ook dat ondernemingen een belangrijke rol kunnen spelen in het behalen van de Sustainable Development Goals (SDG) van de Verenigde Naties, in het bijzonder SDG 4, 5 en 8.

De engagement op dit thema voeren we uit in samenwerking met een brede groep van investeerders binnen het Workforce Disclosure Initiative. Door samen te werken zijn we in staat een diepgaande analyse te maken, een brede groep van bedrijven aan te spreken en meer druk uit te oefenen wanneer dat nodig is.

Doel van het thema

Human Capital Management is een complex onderwerp, zeker in een bedrijf met honderdduizenden medewerkers in meerdere vestigingen wereldwijd. Daarom hebben we op meerdere niveaus doelstellingen geformuleerd waarop een bedrijf stappen kan zetten. In onderstaande tabel zijn deze doelstellingen getoond. Afhankelijk van het bedrijf leggen we de nadruk op één of meer van deze doelstellingen.

TABEL 5.4.2.1 DOELSTELLINGEN

Doelstelling	Toelichting
Beleidsvorming	Het bedrijf heeft beleid ontwikkeld op het onderwerp Human Capital Management, inclusief doelstellingen.
Implementatie & toetsing	Het bedrijf implementeert haar beleid in haar eigen bedrijfsvoering. Het bedrijf ziet actief toe op de voortgang.
Randvoorwaarden	Het bedrijf zorgt dat de randvoorwaarden voor Human Capital Management gewaarborgd zijn in de eigen bedrijfsvoering.
Samenwerking in de sector	Het bedrijf werkt samen met andere partijen, bijvoorbeeld via sector initiatieven aan bevordering van goed werkgeverschap.
Transparantie	Het bedrijf is op dit thema transparant richting investeerders, en andere belanghebbenden en rapporteert over haar beleid, de implementatie en de voortgang.

Voortgang

Eind 2019 hebben wij per brief de ondernemingen een aantal agendapunten en vragen voorgelegd. Wij vragen de ondernemingen onder andere een toelichting te geven op hun beleid ten aanzien van het monitoren van werknemerstevredenheid. Ook willen wij van de onderneming weten welke risico's en kansen inzake Human Capital Management zij identificeren.

TABEL 5.4.2.2 ONDERNEMINGEN OPGENOMEN IN THEMA HUMAN CAPITAL¹

Onderneming	Voortgang
Royal Caribbean Cruises	lopende
Carnival PLC	lopende
MCDonald's Corporation	lopende
Starbucks Corporation	lopende
Sodexo	lopende

¹ Bron: Achmea Investment Management

5.5. ESG Nederland

Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen hebben de speciale aandacht van Nederlandse institutionele beleggers, vanwege de directe sociaal economische belangen die de bedrijfsactiviteiten met zich mee brengen. Belangrijke strategische besluiten over bijvoorbeeld fusies en overnames, kunnen significante effecten hebben op lokale werkgelegenheid, de concurrentiepositie van de onderneming en lange termijn waarde creatie. Ook remuneratie voorstellen of (her)benoemingen van bestuurders leiden regelmatig tot maatschappelijke discussie. Wij hechten er dan ook grote waarde aan om op structurele wijze de dialoog te voeren met de Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Hierbij toetsten wij de beleidsvoorstellen aan de uitgangspunten en *best practices* van de Nederlandse Corporate Governance Code (herzien in 2016), en vanaf 1 januari 2019 aan de Nederlandse Stewardship Code. Bij het voeren van de dialogen trekken wij zoveel mogelijk op in collectief verband, verenigd in Eumedion.

De principes uit de Stewardship Code bieden institutionele beleggers de mogelijkheid verantwoording af te leggen aan hun deelnemers en klanten over de wijze waarop zij als betrokken belegger invulling geven aan hun aandeelhoudersrechten. De Stewardship Code is in lijn met de verantwoordelijkheden die voor aandeelhouders gelden ten aanzien van transparantie rond het betrokkenheidsbeleid, zoals vastgelegd in de herziene EU-richtlijn aandeelhoudersrechten (Shareholders' rights directive). Zij onderstreept ook het belang van aandeelhoudersbetrokkenheid voor het streven naar lange termijn waardecreatie van de Nederlandse beursondernemingen, zoals vastgelegd in de Nederlandse Corporate Governance Code. Daarnaast verlangt de Stewardship Code van institutionele beleggers de bereidheid om, eventueel samen met andere institutionele beleggers, een constructieve dialoog aan te gaan met de Nederlandse beursondernemingen en met andere belanghebbenden.

Overzicht dialogen

In de tweede helft van 2019 is Achmea, voorafgaand aan de aandeelhoudersvergaderingen, in dialoog gegaan met vier Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Deze dialogen vonden plaats binnen het Eumedion verband, zie tabel 5.5.1.

TABEL 5.5.1 DIALOGEN MET NEDERLANDSE BEURSGENOTEERDE ONDERNEMINGEN H2 2019

Onderneming	Besproken onderwerpen
Ahold-Delhaize	Remuneratiebeleid
ING Groep	Cultuur, risicomanagement, remuneratiebeleid
Royal Dutch Shell	Klimaatbeleid, remuneratiebeleid
Wolters Kluwer	Remuneratiebeleid

Dialogen met Nederlandse ondernemingen

Ahold-Delhaize

Bij Ahold-Delhaize spraken wij met de voorzitter van de remuneratiecommissie over het nieuwe remuneratiebeleid. Ahold Delhaize wil een remuneratiebeleid dat in lijn is met haar strategie en een link heeft met haar belangrijkste stakeholders, zoals het meenemen van de klanttevredenheid in het remuneratiebeleid. We hebben van gedachten gewisseld over de hoogte van de weging van de duurzaamheidstargets. Deze zijn in het afgelopen jaar door aandeelhouders goedgekeurde remuneratiebeleidverlaagd van 20% naar 15%. Verder hebben we gesproken over de arbeidsmarkt referentiegroep waar Ahold Delhaize zich in haar remuneratiebeleid mee vergelijkt. Om het juiste talent aan te trekken en te behouden geeft het bedrijf aan steeds meer te moeten concurreren met (hoge) Amerikaanse maatstaven voor beloningen. Ten slotte zijn de interne beloningsverhoudingen en de berekeningswijze die Ahold Delhaize daarvoor hanteert ter tafel gekomen.

Royal Dutch Shell

We zijn met de raad van bestuur en raad van commissarissen van Royal Dutch Shell (hierna: Shell) in gesprek over diverse onderwerpen. Met de voorzitter van de remuneratiecommissie hebben we doorlopende dialoog over het beloningsbeleid. Wij hebben input geleverd voor de totstandkoming van een voorgenomen gewijzigd beloningsbeleid. Zo blijven wij eenvoudig, focus op lange termijn doelstellingen, belonen van een juiste uitvoering van de strategie en de energietransitie belangrijk vinden. De hoogte van de lange termijn bonus zal deels bepaald worden door behaalde doelstellingen gerelateerd aan de reductie van CO₂-uitstoot. Wij hebben feedback gegeven op een concept-voorstel van het nieuwe beloningsbeleid.

Met Shell zijn ook de klimaatambities van de onderneming aan bod gekomen alsook de mate waarin deze in lijn is met twee graden scenario's. De leiding van Shell is ervan overtuigd dat de huidige koers zowel op korte als op langere termijn leidt tot een belangrijke reductie van de uitstoot van CO₂ en past binnen de Parijse klimaatdoelstellingen. Voorwaarde voor Shell is echter dat de politiek en de maatschappij als geheel ook nadrukkelijk voor deze richting kiezen. Dit roept vragen op over de precieze ambities van Shell.

Beleggers vroegen de onderneming om meer helderheid op dit vlak en vooral ook om duidelijker een leidende rol in het klimaatdebat te nemen. In december gooide sectorgenoot Repsol de knuppel in het hoenderhok door zich openlijk te verbinden aan haar nieuwe doel: klimaatneutraal in 2050. Van Shell vragen wij om een soortgelijke lange termijn doelstelling, waarbij de onderneming als leider in de sector ook duidelijk stelt welke tussentijdse doelen daarbij horen. Wij zetten onze dialoog met Shell voort.

ING Groep

Met ING Groep zijn we in gesprek over de voortgang van het herstelprogramma als gevolg van de recordschikking met het Openbaar Ministerie vanwege falend toezicht op witwassen via bankrekeningen van ING. We zijn uitgebreid ingelicht over de vele maatregelen die ING heeft genomen. ING heeft naast *hard controls* ook zogenaamde *soft controls* ingebouwd. Zo wordt nu ook meer aandacht besteed aan het analyseren van gedrag en cultuur en het verbeteren van de onderlinge samenwerking. Naar aanleiding van de AVA van 2019 stonden we stil bij het verwerpen van de decharge van de raad van bestuur en de raad van commissarissen door een ruime meerderheid van de aandeelhouders. De klanten stop die ING begin 2019 door de Italiaanse centrale bank opgelegd heeft gekregen, werd ook kort besproken. Omdat het justitiële onderzoek nog gaande is kon hier enkel op hoofdlijnen worden ingegaan.

Ook spraken we met de (nieuwe) voorzitter van de remuneratiecommissie over het nieuwe remuneratiebeleid van ING. Het huidige beleid is van kracht sinds 2010 en zou vorig jaar gewijzigd worden. Vanwege de maatschappelijke onrust die ontstond door de voorgenomen salarisverhoging van 50% van de CEO, heeft de raad van commissarissen het voorstel ingetrokken. De raad van commissarissen heeft de signalen en de feedback van investeerders ter harte genomen, gezien het nieuwe remuneratiebeleid dat in 2020 aan de aandeelhouders zal worden voorgelegd. In het nieuwe beloningsbeleid zijn geen grote veranderingen doorgevoerd. ING voldoet aan huidige wetgeving zoals de Nederlandse Wet beloningsbeleid financiële ondernemingen. Deze wet schrijft onder andere voor dat bonussen niet meer mogen bedragen dan 20% van het basisjaarsalaris. ING vergelijkt zich in haar arbeidsmarkt referentiegroep met Nederlandse en West-Europese ondernemingen. Tenslotte hebben we stilgestaan bij de wijze waarop ING gekwalificeerd personeel wenst aan te trekken en te behouden.

Wolters Kluwer

Binnen het Eumedion verband en namens een aantal institutionele beleggers voerden we een gesprek met Wolters Kluwer in aanloop naar de aandeelhoudersvergadering van 2020. We spraken met de voorzitter van de raad van commissarissen over het nieuw op te stellen remuneratiebeleid. In het verleden zijn er op de aandeelhoudersvergadering vragen gesteld over het salaris van de CEO, dat al lange tijd in de top van de beloning van topbestuurders in Nederland staat. Tijdens de AVA van 2019 heeft Wolters Kluwer al aangegeven voorafgaand aan de AVA van 2020 met investeerders in gesprek te willen gaan over het nieuw op te stellen beloningsbeleid. Tijdens het gesprek hebben we het gehad over de arbeidsmarkt referentiegroep die Wolters Kluwer hanteert. Ook hebben we de lange termijn prestatie maatstaven aangekaart. Wij zien graag een duidelijke koppeling met de strategische prioriteiten. Ook hebben we gesproken over de interne beloningsverhoudingen en hoe Wolters Kluwer rekening houdt met de publieke opinie over het nieuwe remuneratiebeleid. Tenslotte is ook met Wolters Kluwer van gedachten gewisseld over het aantrekken en behouden van talent in relatie tot competitieve beloningen.

5.6. Stembeleid & Corporate Governance

Corporate governance, of goed ondernemingsbestuur, heeft betrekking op de verhoudingen tussen de verschillende actoren van een onderneming zoals de Raad van Bestuur (RvB), de Raad van Commissarissen (RvC), aandeelhouders en andere belanghebbenden. Rekenschap, transparantie en toezicht spelen hierbij een centrale rol. Achmea belegt onder andere in beursgenoteerde ondernemingen en is daardoor ook aandeelhouder. Door actief gebruik te maken van aandeelhoudersrechten kan Achmea invloed uitoefenen op ondernemingen. Het gaat hierbij om het benoemen van bestuurders, het goedkeuren van jaarstukken en in sommige gevallen kan Achmea zich uitspreken over het beloningsbeleid. Achmea doet dit onder andere door deel te nemen aan de besluitvorming op de aandeelhoudersvergaderingen (stemmen).

5.6.1. Institutionele belegger als actief aandeelhouder

De Nederlandse Corporate Governance Code schrijft voor dat institutionele beleggers zoals verzekeraars een beleid moeten hebben ten aanzien van het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin zij beleggen. Daarbij wordt van de institutionele belegger gevraagd om minstens eenmaal per jaar aan te geven hoe invulling wordt gegeven aan het stembeleid. Daarnaast stelt de Corporate Governance Code dat de institutionele belegger minimaal eenmaal per kwartaal moet aangeven hoe hij stemde op de aandeelhoudersvergaderingen.

Achmea voldoet aan de bepalingen van de Corporate Governance Code. Op de website zijn de volgende documenten te vinden:

1. Stembeleid;
2. Stemverslag van de voorgaande kwartalen en het afgelopen jaar;
3. Rapportagetool waarbij gerapporteerd wordt hoe gestemd is per aandeelhoudersvergadering.

5.6.2. Stemgedrag Achmea

Achtergrond

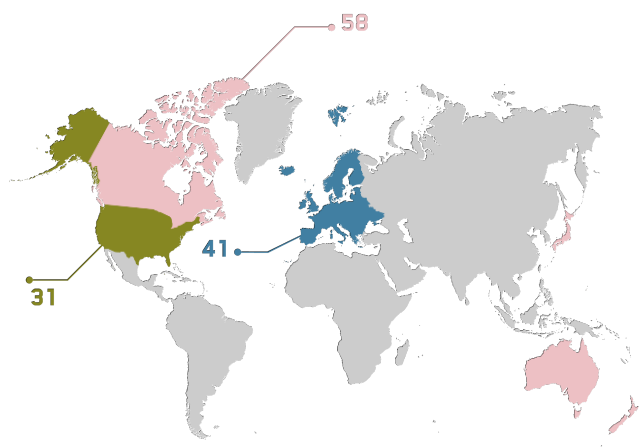
De tweede helft van het jaar is relatief rustig omdat de meeste Europese en Amerikaanse aandeelhoudersvergaderingen in de eerste helft van het jaar plaatsvinden. De piek van het aandeelhoudersvergaderingen seizoen in Australië en Nieuw-Zeeland ligt wel in de tweede helft van het jaar. In het derde

en vierde kwartaal vinden daarnaast veel bijzondere aandeelhoudersvergaderingen plaats voor tussentijdse benoemingen van bestuurders, voor de goedkeuring van beloningsbeleid en over aandelen uitgifte. Daarnaast is er wereldwijd een stijgende trend waarneembaar van ingediende aandeelhoudersresoluties. Deze door aandeelhouders ingediende agendapunten hebben veelal betrekking op milieu, maatschappelijke en goed ondernemingsbestuur thema's. Het doel van een dergelijke resolutie is vaak het verbeteren van de transparantie van de onderneming of het beter waarborgen van aandeelhoudersrechten.

Stemactiviteiten van Achmea

Wij stemden in het afgelopen halfjaar tijdens **130 vergaderingen** op totaal **1357 agendapunten**. Zie figuur 5.6.2.1. voor de regionale verdeling over H2 2019.

FIGUUR 5.6.2.1 STEMACTIVITEITEN NAAR REGIO H2 2019⁴

Op de website van Achmea kunt u via het Vote Disclosure Systeem vinden hoe we gestemd hebben per aandeelhoudersvergadering.

Achmea IM voert ons stembeleid uit en past voor elke steminstructie het eigenop maat gemaakte stembeleid toe. Achmea IM maakt bij het uitoefenen van stemrechten gebruik van het stemplatform en analyses van Institutional Shareholder Services (ISS). Het stembeleid wordt doorlopend geactualiseerd op basis van wereldwijde trends op het gebied van corporate governance, ons stemgedrag bij controversiële agendapunten en overige actualiteiten.

Voordat de definitieve stem wordt uitgebracht analyseren we een selectie van de voorstellen op individuele basis. Het uiteindelijke besluit wordt genomen op basis van de specifieke feiten en omstandigheden van het agendapunt.

4

Het betekent ook dat niet altijd met het management van de onderneming wordt meegestemd. Zo stemden wij in het tweede halfjaar van 2019 op 16% van alle agendapunten tegen het management. Het ging hier onder andere om de benoeming van bestuurders van ondernemingen (niet onafhankelijk waar dit wel geëist of gewenst is) en beloningsstructuren (excessief, onvoldoende toegelicht, niet transparant genoeg, of een ontbrekende link met de prestaties van de onderneming).

TABEL 5.6.2.1 : OVERZICHT STEMACTIVITEITEN IN H2 2019¹

Wereldwijd Aandelen Mandaat		Management
Aantal agendapunten	Voor	Tegen
130 vergaderingen	84%	16%
1357 agendapunten		

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS

De stemactiviteiten kunnen worden onderverdeeld in een zestal hoofdthema's: benoeming bestuurders, beloningsbeleid, uitgifte aandelen, routinezaken, fusies & overnames en overig. In de tweede helft van 2019 zijn de meeste stemmen uitgebracht voor tussentijdse benoemingen van bestuurders, routinezaken en voor de goedkeuring van beloningsbeleid.

TABEL 5.6.2.2 STEMACTIVITEITEN PER HOOFDTHEMA¹

	Voor	Tegen
Benoeming bestuurder	86%	14%
Beloning	46%	54%
Uitgifte aandelen	95%	5%
Routine zaken	99%	1%
Fusie en overnames	97%	3%
Overig	100%	0%

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS

5.6.3. Agenderingsrecht aandeelhouders

Op aandeelhoudersvergaderingen kunnen aandeelhouders een voorstel agenderen, mits wordt voldaan aan de voorwaarden van het lokaal geldende agenderingsrecht. Deze aandeelhoudersresoluties kunnen betrekking hebben op de thema's milieu & gezondheid, mensenrechten en goed bestuur. In het afgelopen halfjaar hebben wij **27 aandeelhoudersresoluties** beoordeeld en onze stem uitgebracht. De resoluties hadden de volgende thema's.

TABEL 5.6.3.1 AANDEELHOUDERSRESOLUTIES NAAR THEMA¹

Thema	Aantal
Overig (o.m. Politieke Donaties)	6
Benoeming Bestuurder	3
Milieu en Gezondheid	3
Routinepunten	10
Goed Bestuur	0
Mensenrechten	1
Sociaal	4
Totaal	27

¹ Bron: Achmea Investment Management

Wij toetsen de afzonderlijke aandeelhoudersvoorstellen op inhoud, wenselijkheid, werkbaarheid en effect. Dat betekent dat wij niet in alle gevallen voor een resolutie zullen stemmen, ook al past deze binnen onze speerpunthema's. In onderstaand overzicht staat onze steminstructie per thema voor deze resoluties.

TABEL 5.6.3.2 STEMGEDRAG AANDEELHOUDERSRESOLUTIES¹

	Voor	Tegen
Goed bestuur	n.v.t.	n.v.t.
Benoemingen	67%	33%
Milieu en Gezondheid	100%	0%
Overig	33%	66%
Routinezaken	80%	20%
Mensenrechten	100%	0%
Sociaal	75%	25%

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS

Arbeidsnormen

Microsoft Corporation

Op de aandeelhoudersvergadering van 4 december 2019 van **Microsoft Corporation** diende een groep aandeelhouders een voorstel in waarbij ze het bedrijf vragen om te rapporteren over de wereldwijde gemiddelde loonkloof tussen mannen en vrouwen. Ook vragen ze het bedrijf om hun beleid te publiceren waarmee ze de loonkloof gaan verkleinen en diverse risico's verminderen op het gebied van reputatie, concurrentie, operationele risico's en andere risico's die te maken hebben met het werven en behouden van vrouwelijk talent. De definitie van de loonkloof tussen mannen en vrouwen is volgens de Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) het verschil tussen de gemiddelde inkomsten van mannen en vrouwen, uitgedrukt in een percentage van de inkomsten van de mannen.

Aandeelhouders stellen dat in de Verenigde Staten het gemiddelde inkomen van de vrouw ongeveer 80% is van dat van haar mannelijke collega's, een verschil dat kan oplopen tot een half miljoen dollar gedurende de carrière van een vrouw. Daarnaast stellen ze dat bij de huidige snelheid van verandering, vrouwen pas in 2059 een gelijk loon zullen ontvangen. Bovendien stellen ze dat volgens het World Economic Forum de loonkloof de economie jaarlijks 1,2 biljoen dollar kost. In juni 2019 heeft Microsoft Corporation een *Diversity and Inclusion Report 2019* gepubliceerd. Hierin geeft het bedrijf meer inzicht in de diversiteit binnen het bedrijf demografisch gezien, maar biedt het nog steeds geen transparantie over de gemiddelde loonkloof tussen mannen en vrouwen. Dergelijke informatie geeft aandeelhouders inzicht in hoe het management risico's beoordeelt en vermindert die voortvloeien uit een oneerlijke behandeling van werknemers. Achmea heeft daarom VOOR dit aandeelhoudersvoorstel gestemd. Van de aandeelhouders stemde 30% voor de resolutie, dus de resolutie werd verworpen.

Oracle Corporation

Op de aandeelhoudervergadering van **Oracle Corporation** van 14 november 2019 stond een aandeelhoudersvoorstel op de agenda waarin de onderneming werd gevraagd een rapportage op te stellen waarin inzicht werd gegeven in *gender pay gap* en, indien die bestaat, welke acties worden ondernomen om de verschillen te verkleinen. Achmea vindt dit een goed middel om inzicht te verkrijgen in de uitvoering van het diversiteitsbeleid dat de onderneming voert en stemde VOOR. Aangezien deze rapportage reeds verplicht is in het Verenigd Koninkrijk, is een ondernemingsbrede uitrol relatief gemakkelijk te realiseren. Van de aandeelhouders stemde 36% voor de resolutie, dus de resolutie werd verworpen.

Gezondheid

McKesson Corporation

Op de aandeelhouderversgadering van **McKesson Corporation** van 31 juli 2019 stond een aandeelhoudersvoorstel op de agenda waarin de onderneming werd gevraagd een rapportage op te stellen waarin inzicht wordt gegeven over haar lobbyactiviteiten, -betalingen en lidmaatschappen van brancheorganisaties. Aandeelhouders stellen dat het bedrijf tussen 2010 en 2017 13,7 miljoen dollar heeft gespendeerd aan lobbyactiviteiten bij de overheid. Ook stellen ze dat het bedrijf lid is van de Business Roundtable en lid is van het bestuur van de Healthcare Distribution Alliance (HDA), de nationale organisatie van farmaceutische distributeurs en belangrijke schakel tussen fabrikanten, apothekers en klinieken. Genoemde belangenorganisaties hebben samen voor meer dan 45,5 miljoen aan lobbyactiviteiten besteed.

Aandeelhouders maken zich zorgen over de potentiële negatieve media-aandacht die de lobby van het bedrijf over opioïden kan aantrekken, evenals het lidmaatschap van de American Legislative Exchange Council (ALEC), een organisatie die Amerikaanse modelwetgeving schrijft en goedkeurt. Achmea vindt dit een goed middel om inzicht te verkrijgen in haar lobbyactiviteiten, -betalingen en lidmaatschappen van brancheorganisaties en stemde VOOR. Van de aandeelhouders stemde 45% voor de resolutie, dus de resolutie werd nipt verworpen. .

Klimaat

BHP Group Plc.

Op de aandeelhouderversgadering van 17 oktober 2019 van **BHP Group Plc.** diende een groep aandeelhouders een voorstel in waarbij aan BHP werd gevraagd het lidmaatschap van brancheorganisaties, die een lobby voeren tegen de gevolgen van het klimaatakkoord van Parijs, op te schorten. De resolutie volgde naar aanleiding van een door het bedrijf gepubliceerde lijst met lidmaatschappen van brancheorganisatie. BHP had eerder verklaard de doelstellingen van Parijs te onderschrijven.

In de resolutie wordt aangegeven dat een van de brancheverenigingen heeft gepleit voor de bouw van een nieuwe HELE-kolencentrale in Queensland en dat een andere branchevereniging in 2018 USD 3,9 miljoen heeft uitgegeven aan politieke uitgaven om in Australië een gevoel van nationale trots voor kolen op te roepen. Aandeelhouders vinden dat het financieren van dergelijke belangenbehartiging in strijd is met hun belangen.

Het bestuur van BHP geeft aan het Akkoord van Parijs te steunen. Daarnaast geeft het bestuur van BHP aan dat er diverse redenen zijn om lid te blijven van brancheverenigingen. Zo bieden zij het bedrijf een platform om best practices te delen en beleid te formuleren onder andere ten behoeve van gezondheid en veiligheid op de werkplek, betrokkenheid bij de lokale gemeenschap, verbeteren van diversiteit van het personeel en maatregelen die de economische groei stimuleren. Het bestuur geeft aan dat haar lidmaatschappen van brancheverenigingen gaat evalueren en de resultaten hiervan zal publiceren.

Achmea vindt het belangrijk dat **BHP Group Plc.** bijdraagt aan het bereiken van de Klimaatdoelstellingen van Parijs en heeft daarom VOOR dit aandeelhoudersvoorstel gestemd. Van de aandeelhouders stemde 27% voor de resolutie, daarmee is deze resolutie verworpen.

5.7. Samenwerking & Collectieve engagement

Waar mogelijk en gewenst is Achmea betrokken bij andere vormen van dialoog. Met andere beleggers worden dan bijvoorbeeld de krachten gebundeld voor een collectief engagement. Deze dialogen zijn vaker gericht op sectoren, specifieke onderwerpen (bijvoorbeeld remuneratie of CO₂ uitstoot) of overheden en andere regelgevende instanties. Achmea is actief in een aantal nationale en internationale samenwerkingsverbanden ter bevordering, ontwikkeling of uitdraging van Maatschappelijk Verantwoord Beleggen.

Daarnaast is Achmea ondertekenaar van een aantal initiatieven, die belangrijk zijn vanuit de identiteit van de eigen organisatie of die van onze klanten. Ten slotte trekt Achmea op met andere institutionele beleggers, bijvoorbeeld daar waar collectieve dialoog met ondernemingen of internationale beleidsmakers effectiever is dan op individuele basis.

Aansluiting bij internationale initiatieven

Achmea (IM) ondersteunt actief de volgende initiatieven:

Bestuurder van Eumedion
Lid van Investment Committee
Lid werkgroep bestuurdersbezoldiging
Lid Auditcommissie
Lid Juridische commissie

Lid Shareholders Responsibilities Committee

Signatory van de Principles for Responsible Investment

Signatory van het Carbon Disclosure Project

Collectieve initiatieven en investor statements

Achmea IM trekt samen op met ander institutionele beleggers waar dat effectief is en past binnen de kernthema's van ons en onze klanten. Ook steunen wij publiekelijk initiatieven indien ze de belangen van ons en onze klanten goed vertegenwoordigen.

Voortgang lopende en nieuwe initiatieven

In de tweede helft van 2019 was Achmea IM actief in 36 collectieve engagements en samenwerkingsverbanden, waarvan 6 initiatieven in de 2e helft van 2019 werden opgestart.

Stimuleren van verantwoord lobbybeleid voedingsindustrie

In de eerste helft van 2019 ondertekenden wij de brieven van het *Interfaith Center on Corporate Responsibility* (ICCR) aan 11 ondernemingen uit de voedingsindustrie. De ondernemingen worden gevraagd zich te verantwoorden voor hun lobby activiteiten en worden aangezet tot het opstellen van lobby strategieën die in lijn zijn met de posities die zij innemen in gezondheid en welzijn.

Management van pesticiden en chemicaliën in de landbouw

Wij nemen via de PRI deel aan een engagement project van Mercy Investment Services dat tot doel heeft de negatieve gevolgen van het gebruik van pesticiden en chemicaliën in de landbouw te verminderen. Bijvoorbeeld door het gebruik te verminderen en schadelijke chemische producten te vervangen door veiliger alternatieven. Beperking van pesticide gebruik vermindert belasting van het milieu, bevordert de kwaliteit van water en vermindert risico's en kosten voor waterzuivering. De dialoog richt zich op 13 grote beursgenoteerde supermarkketens waarvan de meeste zijn gevestigd in de Verenigde Staten. Het initiatief wordt uitgevoerd in samenwerking met het Investor Environmental Health Network (IEHN) en de NGO 'Friends of the Earth'.

Mensenrechten en producenten van luxegoederen

Het Platform Living Wage Financials, waar Achmea IM aan deelneemt, stuurde een brief aan een aantal ondernemingen in de luxe goederen industrie. Deze producenten van onder andere luxe kleding, tassen en juwelen is gevraagd om beter te rapporteren over hun beleid en activiteiten op het gebied van mensenrechten en arbeidsrechten in hun productieketens. Aanleiding voor deze brief is dat het PLWF op basis van eigen onderzoek zag dat juist deze groep van ondernemingen achterblijft in maatschappelijk beleid en programma's, waaronder bijvoorbeeld ook het betalen van een leefbaar loon in de productieketen.

Voorkomen van milieuvervuiling veroorzaakt door dumping visnetten

Leidende internationale standaarden voor duurzame visserij stellen nog onvoldoende scherpe eisen om verlies of dumpen van net tenten voorkomen. Wij roepen in samenwerking met andere beleggers de Marine Stewardship Council (MSC) - een leidende standaard voor duurzame visvangst - op om strengere criteria op te nemen over het voorkomen van verlies of dumpen van visnetten. Het initiatief wordt geleid door het Global Ghost Gear Initiative, dat zich intensief met deze problematiek bezig houdt en waarin NGOs zoals het Wereld Natuurfonds en bedrijven zoals Tesco en Nestlé vertegenwoordigd zijn.

Aankaarten schendingen mensenrechten door Alphabet

Alphabet, het moederbedrijf van Google, is een belangrijke speler en baanbrekende onderneming in de digitale economie. Het bedrijf zoekt regelmatig de grenzen op van wet en regelgeving op gebied van privacy, bescherming van persoonsgegevens en de ontwikkeling van kunstmatige intelligentie. Ook is er regelmatig discussie over de samenwerking van het bedrijf met repressieve regimes, het meewerken aan het beperken van de vrijheid van meningsuiting en de toegang tot informatie (censuur). Het mensenrechtenbeleid van Alphabet op deze onderwerpen is onduidelijk en voor verbetering vatbaar. De Investor Alliance for Human Rights, waar Achmea IM lid van is, probeert al geruime tijd met het bedrijf de dialoog aan te gaan over deze onderwerpen, maar de onderneming blijft ontwijkend. Vandaar dat de Investor Alliance for Human Rights nu een brief heeft gestuurd aan de CEO, met de dringende oproep de dialoog over mensenrechten serieus te nemen. Wij steunen dit initiatief door de brief te ondertekenen.

Klimaatrisico's in de luchtvaartindustrie

De luchtvaart industrie heeft een CO₂ intensief karakter en daarom is het van groot belang dat juist deze industrie wordt aangesproken op haar beleid en inspanningen omtrent de reductie van de CO₂-uitstoot. Wij hebben een brief ondertekend, opgesteld door PRI namens beleggers, aan luchtvaartbedrijven waarin zij onder andere worden opgeroepen om concrete transitieplannen op te stellen, waaronder het ontwikkelen van strategieën ter bevordering van duurzame alternatieve brandstoffen en technologieën.

Het reduceren van broeikasgasuitstoot door olie- en gasbedrijven

Een collectief van 11 Nederlandse institutionele beleggers voerde engagement met 7 olie- en gasbedrijven met als doel het reduceren van broeikasgassen in het algemeen en methaan in het bijzonder. Namens deze groep leidden wij de dialoog met het Italiaanse Eni S.P.A. Onze vragen aan de onderneming zijn inmiddels beantwoord en daarmee is dit traject in de tweede helft van 2019 afgerond.

TABEL 5.7.1 OVERZICHT COLLECTIEVE ACTIVITEITEN ACHMEA (IM)

Initiatief	Rol	Thema	Samenwerking	Sinds
Investor Expectations Statement on Climate Change for Airlines and Aerospace Companies	Supporting Investor		PRI	H2 2019
Alliance for Human Rights: dialogue with Alphabet	Supporting Investor		Interfaith Center on Corporate Responsibility (ICCR)	H2 2019
Letter to include ghost gear in the Marine Stewardship Council's Sustainable Fisheries Standards	Supporting Investor		Global Ghost Gear Initiative	H2 2019
Investor support for the collaborative efforts to work towards improved transparency into the supply chains and due diligence frameworks in the luxury sector	Supporting Investor	 	The Platform Living Wage Financials (Platform)	H2 2019
Pesticide Use Reduction and Safer Chemicals Management	Supporting Investor		Mercy Investment Services	H2 2019
Invitation to sign ICCR Investor Letter on Lobbying and the Access to Nutrition Index	Supporting Investor		Interfaith Center on Corporate Responsibility (ICCR)	H2 2019
Investor letter to Amazon on labour rights	Supporting Investor		Investor Alliance for Human Rights	H1 2019
Letter to mining companies on tailings dam disclosure	Supporting Investor	 	Investor Mining and Tailings Safety Initiative	H1 2019
Letter of reliance to Glencore on coal commitments	Supporting Investor		IIGCC	H1 2019
The Global Investor Engagement on Meat Sourcing	Supporting Investor	 	Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) initiative	H1 2019
Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) initiative	Member	 	Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) initiative	H1 2019
Investor Statement on the Responsible Sourcing of Cobalt	Supporting Investor	 	PRI	H1 2019
Tobacco Free Pledge	Supporting Investor		Tobacco Free Portfolios	H2 2018
Statement of investor commitment to support a just transition on climate change	Supporting Investor	 	PRI, Grantham Research Institute and ITUC	H2 2018
Working Group on Sustainable Palm Oil Expectation Statement	Supporting Investor	 	PRI	H2 2018
Investor letter to energy companies regarding water disclosure	Supporting Investor	 	Interfaith Center on Corporate Responsibility (ICCR)	H2 2018
Investor expectations statement on deforestation in soybean supply chains	Supporting Investor	 	PRI	H2 2018
Investor Statement on Corporate Accountability for Digital Rights	Supporting Investor		Investor Alliance for Human Rights	H2 2018
Platform Living Wage for Financials	Member	 	10 Nederlandse Financiële instellingen	H2 2018
Climate change transition for oil and gas	Supporting Investor		PRI	H1 2018
Access to Nutrition	Supporting Investor		Access to nutrition	H1 2018

CDP Non-disclosure Campaign	Supporting Investor		CDP	H1 2018
Investor Alliance for Human Rights	Supporting Investor		ICCR	H1 2018
Investor Decarbonisation Initiative	Supporting Investor		ShareAction	H1 2018
Know the Chain Investor Statement	Investor Statement		Know the Chain, ICCR	H1 2018
PRI water risks in agricultural supply chains	Supporting Investor		PRI	H1 2018
Workforce Disclosure Initiative	Investor Statement		ShareAction	H1 2018
Climate Action 100+	Supporting Investor		IGCC, UN PRI, AIGCC, Ceres	H2 2017
Fairr antibiotics farm animals	Investor Statement		Fairr	H2 2017
Cattle linked deforestation	Supporting Investor	 	UN PRI, Ceres	H2 2017
Investor Expectations on Corporate Climate Lobbying	Supporting Investor		UNPRI	H1 2018
FAIRR Initiatief	Supporting Investor	 	UNPRI	H1 2017
DNB SDG Werkgroep	Lid Werkgroep	 	Nederlandse Institutionele Beleggers	H1 2017
Platform Carbon Accounting Financials	Voorzitter Werkgroep Credits		PCAF	H1 2017
Carbon Disclosure Project	Ondertekenaar		CDP	2009
UN PRI	Ondertekenaar	 	UNPRI	2007

6. Impact maken

Wanneer naast financiële doelen ook expliciet een positieve sociaal of milieu impact wordt nagestreefd bij een investering, is sprake van impact investing. Impact investing mogelijkheden strekken zich uit over verschillende beleggingscategorieën, waaronder aandelen, bedrijfsobligaties, private equity en micro-financiering. Gestelde sociale doelen kunnen liggen op het vlak van armoedebestrijding, toegang tot gezondheidszorg en emancipatie van vrouwen. Milieu doelstellingen kunnen liggen op het vlak van de ontwikkeling van schone en/of hernieuwbare technologieën, of mitigatie van klimaatveranderingsimpact. In dit hoofdstuk rapporteren wij over de omvang van onze impact beleggingen en de gerealiseerde social en milieu-impact.

6.1. Introductie

Achmea heeft in de beleggingsportefeuille ook een plaats ingeruimd voor impactfondsen. Bij dit type beleggingen gaat de maatschappelijke impact (sociale rendement) hand in hand met een acceptabel financieel rendement. In totaal bedraagt de waarde van de zes impactfondsen ruim €50 miljoen per eind 2019. De impactfondsen sluiten aan bij maatschappelijke thema's die Achmea als Nederlandse coöperatieve verzekeraar belangrijk vindt. Van de huidige fondsen richten vier zich op het thema inclusieve financiering, één op het thema natuur & milieu en één op het thema gezondheidszorg.

TABEL 6.1.1 OVERZICHT IMPACTFONDSEN PER EIND 2019

Fonds	Thema	Regio	Marktwaaarde in mln EUR
Triodos Microfinance Fund	Inclusieve financiering	Wereld	11,6
Triodos Organic Growth Fund	Natuur & milieu	Europa	9,6
Leapfrog Financial Inclusion Fund	Inclusieve financiering	Wereld	14,6
Women World's Banking Fund	Inclusieve financiering	Wereld	6,7
Triple Jump Innovation Fund	Inclusieve financiering	Wereld	4,5
Investment Fund for Health in Africa (IFHA-II)	Gezondheidszorg	Afrika	4,3
Totaal			51,3

In toenemende mate fungeren de zogenoemde duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG's) van de Verenigde Naties als een overkoepelend raamwerk voor impactfondsen. Deze set van 17 duurzame doelen heeft als centraal doel om de wereld in de periode tot 2030 tot een betere plek te maken, bovenal voor de nu minder bedeedden.

FIGUUR 6.1.1 OVERZICHT 17 VN DUURZAME ONTWIKKELINGSDOELEN VOOR 2030

Achmea onderschrijft deze doelen en doet dit onder meer via beleggingen in deze impactfondsen. Zo geldt het thema van inclusieve financiering als een belangrijke katalysator voor duurzame ontwikkeling wereldwijd. Uit onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat het toegankelijk maken van financiële diensten voor iedereen, een link heeft met de meeste SDG's (namelijk: 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10 en 16⁵). Dit geldt dus ook voor de fondsen waarin Achmea belegt van Triodos, Leapfrog, Women's World Banking en Triple Jump. Het fonds gericht op gezondheidszorg in Afrika (IFHA-II) sluit vooral aan op de SDG's 3 en 8. Het fonds gericht op natuur & milieu (Triodos Organic Growth fonds) houdt vooral verband met de SDG's 12 en 15.

⁵ Achieving the sustainable development goals, the role of financial inclusion', CGAP en UNSGSA, 2016.

6.2. Impactfonsen van Achmea

In deze paragraaf staan we kort stil bij de afzonderlijke impactfondsen waar Achmea nu in belegt. Ook geven we in een tabel de belangrijkste impact indicatoren weer, met als bron de eigen opgave van de betrokken managers.

Triodos Microfinance Fund

Dit fonds verstrekt leningen en aandelenkapitaal aan microfinancieringsinstellingen (MFI's) in Zuid-Amerika, Afrika, Azië en Oost Europa. Deze instellingen richten zich niet alleen op microfinanciering aan kleine zelfstandigen, maar ook op leningen aan het midden-en kleinbedrijf (SME). De focus ligt op dit moment op landen als India, Cambodja en Ecuador, gevolgd door Georgië, Peru en Bolivia. Het fonds plaatst een extra accent op MFI's die zich bezighouden met innovatieve digitale producten ('fintech' oplossingen).

Het fonds heeft in de afgelopen periode enkele nieuwe financiële instellingen toegevoegd in landen als Zuid Afrika, Indonesië, India, de Filipijnen en Myanmar. Daarnaast heeft het fonds ook een instelling toegevoegd in een nieuw land, namelijk Armenië.

TABEL 6.2.1 TRIODOS MICROFINANCE FUND - IMPACT INDICATOREN ¹

Indicatoren sociale impact	
Omvang fonds	€438 miljoen
Aantal leningen verstrekt door MFI	18,1 miljoen
Aantal klanten MFI	18,3 miljoen
% leningen aan klanten uit agrarische gebieden	62%
% leningen aan vrouwen	77%
Gemiddelde omvang van een lening	€ 1775

¹ Bron: <http://www.triodosimpactreports.com>

Triodos Organic Growth Fund (TOGF)

Dit fonds kent als belangrijkste doelstelling de promotie van duurzame consumptie en productie. Om dit te realiseren, investeert het fonds via aandelenkapitaal in toonaangevende en innovatieve Europese bedrijven op het gebied van organische producten en diensten. Bij deze private equity structuur is onderscheidend dat Triodos Bank zich richt op een lange termijn verbintenis met de bedrijven in portefeuille ('evergreen') en dus geen exit binnen een paar jaar nastreeft. Dit vindt de manager de beste structuur om daadwerkelijk impact te bereiken. Eind 2019 bestaat de portefeuille uit negen participaties in duurzame bedrijven: DO-IT, Naty, Naturfrisk, Aarstiderne, Natimpact, Beendhi, Ecofee Cup, Hari & Co en TIPA.

Het fonds heeft eind van het jaar afscheid genomen van de investering in Marqt. Deze duurzame supermarktketen was al langere tijdverlies lijdend. De nieuwe eigenaar is Udea, een

Nederlandse groothandel in biologische producten en ook het moederbedrijf van Ekoplaza en Natuurwinkel. De verkoop heeft voor het fonds een positief resultaat opgeleverd met behoud van de duurzame missie van Marqt.

In het afgelopen halfjaar zijn nieuwe investeringen gedaan in Hari & Co en TIPA. Hari & Co is een Frans bedrijf dat zich richt op plantaardige vleesvervangers. TIPA is een bedrijf uit Israël met een focus op biologisch afbreekbare (composteerbare) verpakkingsmaterialen.

TABEL 6.2.2 TRIODOS ORGANIC GROWTH FUND - IMPACT INDICATOREN ¹

Indicatoren sociale impact	
Omvang fonds	€42 miljoen
Aantal bedrijven in portefeuille	9
Totale jaaromzet van de bedrijven in portefeuille	€260 miljoen
Kosten van verkochte organische producten	€184 miljoen
(maatstaf bijdrage aan de waardeketen)	
Aantal banen bij de bedrijven in portefeuille	1260

¹ Bron: <http://www.triodosimpactreports.com>

Leapfrog Financial Inclusion Fund-II

Het Financial Inclusion Fund-II van LeapFrog is in 2013 gelanceerd. Dit is een private equity fonds dat zich richt op het bereiken van impact in Azië en Afrika. Het fonds investeert in bedrijven die verzekeringen en andere financiële diensten aanbieden aan mensen met een laag inkomen en mensen die financieel zijn buitengesloten. De missie van het fonds is om te investeren in bedrijven die in tien jaar tijd 50 miljoen mensen kunnen bereiken en zowel een sociaal als financieel rendement nastreven. Het investeringsteam van LeapFrog bestaat uit experts met veel kennis van verzekeringsmarkten in ontwikkelingslanden.

Het fonds telt 12 actieve beleggingen en is nu vol belegt. De laatste investering van het fonds is eind 2018 gedaan in Softlogic Life. Dit is een top-5 verzekeraar in Sri Lanka, met een marktaandeel van ongeveer 12%. Leapfrog heeft een aandelen belang van 19% in dit bedrijf overgenomen van FMO (de Nederlandse ontwikkelingsbank). Doelstelling is om Softlogic Life verder te laten groeien, met name op het gebied van innovatieve en op maat gemaakte levensverzekeringen voor de mensen in Sri Lanka.

TABEL 6.2.3 LEAPFROG FINANCIAL INCLUSION FUND – IMPACT INDICATOREN ¹

Indicatoren sociale impact	
Omvang fonds	€371 miljoen
Aantal actieve investeringen in bedrijven	12
Aantal landen waarin fonds actief is	23
Aantal bereikte consumenten in ontwikkelingslanden	111,3 miljoen
Aantal banen bij bedrijven in portefeuille	36.523

¹ Bron: <http://www.leapfroginvest.com/>

Women World's Banking Capital Partners Fund (WWBCP Fund)

Dit private equity fonds is gestart in 2012. Zoals de naam aangeeft, richt het fonds zich primair op het verbeteren van de positie van vrouwen in ontwikkelingslanden. WWB Asset Management en Triodos zijnde twee managers van het fonds. Triodos is hierbij betrokken vanwege de langjarige expertise met microfinanciering en het grote netwerk in ontwikkelingslanden. Het fonds is opgebouwd uit investeringen in microfinance instellingen. Deze MFI's zijn actief in India (twee), Colombia, Bolivia, Paraguay, Tadjikistan, Tanzania, Tunesië en Jordanië. De investeringsperiode voor dit fonds liep af medio 2018. Er vinden dus geen nieuwe investeringen meer plaats, maar mogelijk nog wel follow up investeringen in bestaande posities.

TABEL 6.2.4 WWBPCP FUND - IMPACT INDICATOREN ¹

Indicatoren sociale impact	
Omvang fonds	\$61,8 miljoen
Aantal investeringen in MFI's	9
Aantal eindklanten	>7 miljoen
% vrouwen onder de eindklanten	63%

¹ Bron: <https://www.womensworldbanking.org/about-us/capital-partners-gender-lens-investing/>

Triple Jump Innovation Fund

Dit fonds is gestart in 2013 en verstrekt leningen aan MFI's die actief zijn in ontwikkelingslanden. Daarbij ligt de focus van Triple Jump op rurale gebieden en ook op innovatieve partijen in de markt. Het fonds heeft aan ongeveer 20 financiële instellingen kapitaal verstrekt, verspreid over 15 landen. De grootste exposure van het fonds is nu in landen als Georgië, Indonesië en Mexico. De exposure in het door politieke onrust geplaagde Nicaragua is gedaald tot minder dan 5% van het totaal.

TABEL 6.2.5 TRIPLE JUMP INNOVATION FUND – IMPACT INDICATOREN ¹

Indicatoren sociale impact	
Omvang fonds	\$23 miljoen
Aantal investeringen	20
Aantal landen	15
Aantal bereikte eindklanten	44.868 (target: 20.000)
% vrouwen	89% (target: > 50%)
% rurale gebieden	70% (target: > 20%)
% innovatieve producten	11% (target: > 15%)

¹ Bron: <https://triplejump.eu/fund/triple-jump-innovation-fund/>

Investment Funds for Health in Africa-II (IFHA)

Dit is een private equity fonds van \$ 149,5 miljoen, dat is gestart in 2014. De focus van het fonds ligt op het bevorderen van de gezondheidszorg in Afrika, met name in landen als Nigeria, Kenia, Zuid-Afrika en Ghana. Het fonds kan investeren in zorgaanbieders (ketens van ziekenhuizen en klinieken), zorgverzekeraars, handelsmaatschappijen in zorgproducten en ook in medisch onderwijs. De portefeuille is opgebouwd uit investeringen in zorgaanbieders in Nigeria (Hygeria Nigeria), in Mauritius, Uganda en Nigeria (CIEL Healthcare) en in een in aanbouw zijnde ziekenhuis in Kenia (Nairobi Greenfield Hospital). Daarnaast zijn investeringen gedaan in Triviron Healthcare, Battswadi, Neuberg Global Labs en Chiromo Lane Medical Centre.

Afgelopen jaar is een laatste grote investering gedaan in CarePay International (\$22,4 miljoen). Dit jonge bedrijf richt zich op de gezondheidszorg in Kenia. CarePay biedt deze zorg heel laagdrempelig aan, door mensen via hun mobiele telefoon toegang te geven tot een 'healthwallet'. Het bedrijf laat een snelle groei zien en is wat dat betreft een interessante toevoeging aan de portefeuille.

TABEL 6.2.6 IFHA-II - IMPACT INDICATOREN ¹

Indicatoren sociale impact	
Omvang fonds	\$149,5 miljoen
Aantal investeringen	8
Aantal medische handelingen van zorgaanbieders in portefeuille	753.494 (+5%)
Aantal ziekenhuizen in portefeuille	7 (+1)
Aantal klinieken in portefeuille	28 (-10)
Aantal banen bij de instellingen in portefeuille	3951 (+32%)

¹ Bron: IFHA-II Environmental, Social and Development Performance Report 2018

6.3. Green Bonds

Achmea ziet beleggen in Green Bonds als een vorm van impact beleggen. Als onderdeel van de ambities op gebied van duurzaam belegt Achmea momenteel ruim 5% van haar vastrentende waarde portefeuilles in Green Bonds.

Onderdeel daarvan is de belegging in het Achmea IM Green Bond Fund. Per 31-12-2019 belegt Achmea 114 miljoen euro in het Achmea IM Green Bond Fund.

Green Bonds zijn obligaties die zijn uitgegeven door overheden, internationale instellingen of ondernemingen, waarbij de opbrengsten expliciet worden gebruikt voor financiering van duurzame ofwel 'groene' projecten. Deze zijn gericht op het opwekken van hernieuwbare energie, het verbeteren van energie-efficiëntie in gebouwen, duurzaam transport, of duurzaam waterbeheer en afvalbeheer. Financieel gezien hebben Green Bonds globaal dezelfde risicorendementskenmerken als reguliere obligaties, hoewel zich bescheiden verschillen in spread (zowel positief als negatief) kunnen voordoen. De eerste Green Bond werd uitgegeven in 2008, in antwoord op de vraag van beleggers die middels hun beleggingen een bijdrage wilden leveren aan de strijd tegen klimaatverandering. Sindsdien is de markt sterk gegroeid en bereikt naar verwachting in 2020 de grens van 1 biljoen euro. Om te zorgen dat Green Bonds ook echt groen zijn, heeft de financiële sector criteria ontwikkeld die bepalen welke activiteiten ook echt bijdragen aan het tegengaan van klimaatverandering, dus echt als groen bestempeld kunnen worden. Zo zijn er de Green Bond Principles die vooral gaan over verantwoord beheer van de middelen, zorgvuldige selectie van te financieren activiteiten en transparante verslaglegging over besteding en impact van de beleggingen. Daarnaast heeft het Climate Bond Initiative een Green Bond Standard ontwikkeld met een lijst van duurzame activiteiten die in aanmerking komen voor financiering.

Achmea hanteert een eigen raamwerk voor het beoordelen van de mate waarin de obligatie als 'groen' kan worden gekwalificeerd. Dat betekent dat niet alle als Green Bond uitgegeven obligaties ook door Achmea als groen worden beoordeeld. Dit raamwerk is gebaseerd op de criteria ('taxonomie') van het Climate Bond Initiative, dat ook de Green Bond Principles volgt.

Daarbij is in het raamwerk ook de eis opgenomen dat de organisatie die een Green Bond uitgeeft ook een duidelijke visie heeft op hoe haar eigen bijdrage aan klimaatverandering te beperken. We verwachten dat de uitgifte van Green Bonds naadloos past in deze visie van de onderneming. Met het eigen raamwerk beoordelen we of een Green Bond voldoet aan:

1. Strategie
2. Gebruik van opbrengsten
3. Selectie en evaluatie van projecten
4. Beheer van opbrengsten
5. Rapportage verplichtingen

Ook de Europese Unie werkt aan een standaard voor Green Bonds. Onderdeel van die standaard is een 'taxonomie', een lijst met activiteiten die worden beschouwd als duurzame investering. Definitieve goedkeuring van deze taxonomie wordt dit jaar verwacht en zal naar verwachting de markt voor groene obligaties een extra impuls geven door meer duidelijkheid te verschaffen over wat wel en wat niet erkend wordt als duurzame activiteit. Zowel uitgevende instanties als beleggers bereiden zich voor op wat de aangescherpte Europese definities zullen betekenen voor de erkenning van hun obligatie of obligatie fonds als echt groen. Ook Achmea IM volgt deze ontwikkelingen op de voet om tijdig te kunnen anticiperen op de mogelijke gevolgen voor de Green Bond beleggingen van Achmea.

6.4. Duurzaam vastgoed

Duurzaam vastgoed is in de visie van Achmea vastgoed dat op lange termijn aantrekkelijk blijft voor zowel gebruikers als beleggers. Syntus Achmea Real Estate & Finance (SA RE&F), onze vermogensbeheerder voor vastgoed, kijkt daarbij niet alleen naar milieu aspecten, maar ook naar een aantrekkelijke woon-, werk- en leefomgeving.

Belangrijke onderdelen van het duurzaamheidsbeleid voor de vastgoedportefeuille zijn:

Energie labels

Alle vastgoed objecten hebben een energielabel. Dit geeft inzicht in de energetische kwaliteit van de gebouwen. Achmea streeft ernaar dat in 2021 de portefeuille volledig uit groene energielabels (A, B en C) bestaat. Voor A1 winkels in historische panden wordt een uitzondering gemaakt. De energielabelverdeling per ultimo 2019 (op basis van boekwaarde) in de portefeuille is als volgt:

TABEL 6.4.1 VERDELING ENERGIELABELS¹

	Groen	Niet-groen
Totale portefeuille	92,4%	7,6%
Woningen	98,5%	1,5%
Winkels	76,5%	23,5%
Kantoren	99,2%	0,8%

¹ Bron: Syntrus Achmea Real Estate & Finance

Ten opzichte van ultimo 2018 is het aandeel groene energielabels in de portefeuille gestegen van 91,2% naar 92,4%.

Door het uitvoeren van energiebesparende maatregelen wordt de portefeuille duurzamer en verbeteren de energielabels. Bij regulier onderhoud wordt voor duurzame oplossingen gekozen. Door aankopen zal de energielabelverdeling verder verbeteren. Nieuw te ontwikkelen woningen hebben altijd minimaal energielabel A, omdat zij moeten voldoen aan de eisen van het huidige bouw besluit. Bij aankoop van bestaande woningen en kantoren wordt als voorwaarde gesteld dat het energielabel groen moet zijn.

Dialog met winkelhuurders

Bij winkels is de invloed van de eigenaar/belegger op de duurzaamheid beperkter. Winkels worden veelal casco verhuurd, waarbij de huurder verantwoordelijk is voor de winkelinrichting, zoals verlichting en airco-installaties. Om de huurder te ondersteunen bij de keuzes die daarbij moeten worden gemaakt, heeft SA RE&F in 2019 een *Tenant Fit Out Guide* ontwikkeld met adviezen over verlichting, installaties, isolatie, afvalmanagement en waterbesparing.

Bij nieuwe huurcontracten wordt aan de huurders een Duurzaamheidsconvenant ter ondertekening voorgelegd. Hierin worden afspraken over duurzaam gebruik en duurzaam onderhoud van het object vastgelegd. In 2019 is het aandeel Duurzaamheidsconvenanten in de winkelportefeuille gestegen van 39% naar 40%.

Duurzaamheidslabels

Omdat duurzaamheid meer is dan energie laat Achmea objecten ook toetsen en certificeren met GPR Gebouw en BREEAM. Deze instrumenten beoordelen vastgoed op basis van meerdere duurzaamheidsthema's. Naast energie zijn dat bijvoorbeeld onderwerpen als materiaal, afval, water, gezondheid en management.

GPR Gebouw

GPR Gebouw is een Nederlandse meetlat die wordt gebruikt door onder andere woningcorporaties en institutionele beleggers om gebouwen op duurzaamheid te beoordelen. Bij GPR Gebouw krijgen objecten een rapportcijfer van 1 tot en met 10 op 5 duurzaamheidsthema's (energie, milieu,

gezondheid, gebruikskwaliteit en toekomstwaarde). Nieuw te ontwikkelen woningen worden bij oplevering gecertificeerd met GPR Gebouw. Eind 2019 is er voor meerdere woning- en winkelobjecten uit de bestaande portefeuille opdracht gegeven voor certificering met GPR Gebouw.

BREEAM

BREEAM is een uit Engeland afkomstige meetlat die internationaal veel wordt toegepast. Achmea gebruikt BREEAM in de kantorenportefeuille. In het vastgoedbeleggingsplan is vastgelegd dat alle kantoren die groter zijn dan 10.000m² in 2022 een BREEAM certificaat hebben. In november 2019 is als eerste een deel van het kantoorgebouw Bolduc in Den Bosch met BREEAM In-Use gecertificeerd. Het gebouw kreeg een rating van 3 sterren.

Routekaart CO₂ emissiereductie woningen

De gebouwde omgeving levert een belangrijke bijdrage aan de CO₂ uitstoot in Nederland. In het Klimaatakkoord is afgesproken dat de CO₂ uitstoot in Nederland in 2030 met 49% moet zijn verminderd ten opzichte van 1990 en in 2050 met 95%. Om te onderzoeken op welke wijze de CO₂ uitstoot van de woningportefeuille van Achmea kan worden verminderd, is in het tweede halfjaar van 2019 in samenwerking met W/E Adviseurs een Routekaart opgesteld. De Routekaart rekent op basis van beschikbare data over de portefeuille verschillende scenario's door en geeft per scenario inzicht in te nemen verbetermaatregelen, investeringskosten en CO₂ besparingen. In 2020 zal ook een Routekaart worden opgesteld voor de winkelportefeuille.

GRESB

Jaarlijks wordt met de vastgoedportefeuille van Achmea deelgenomen aan de Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB). Dit is een internationale benchmark die het duurzaamheidsbeleid en de implementatie daarvan bij vastgoedfondsen en -portefeuilles meet. Op basis hiervan wordt inzichtelijk hoe de portefeuille van Achmea presteert ten opzichte van vergelijkbare fondsen en portefeuilles en waar verbetering mogelijk is. In 2019 namen wereldwijd 964 fondsen en portefeuilles deel aan GRESB.

Hoewel de overall score van Achmea is gestegen van 75 punten in 2018 naar 77 in 2019, is de rating gedaald van 4 sterren naar 3 sterren. Dat komt doordat andere fondsen een grotere verbetering hebben gerealiseerd.

Achmea is door GRESB ingedeeld in de peer group *Western Europe / Diversified / Non-listed*, die bestaat uit 19 niet-beursgenoteerde West Europese fondsen met een gediversifieerde portefeuille. Achmea heeft de 9e plaats in de peer group gehaald en een outperformance gerealiseerd ten opzichte van het gemiddelde van de peer group.

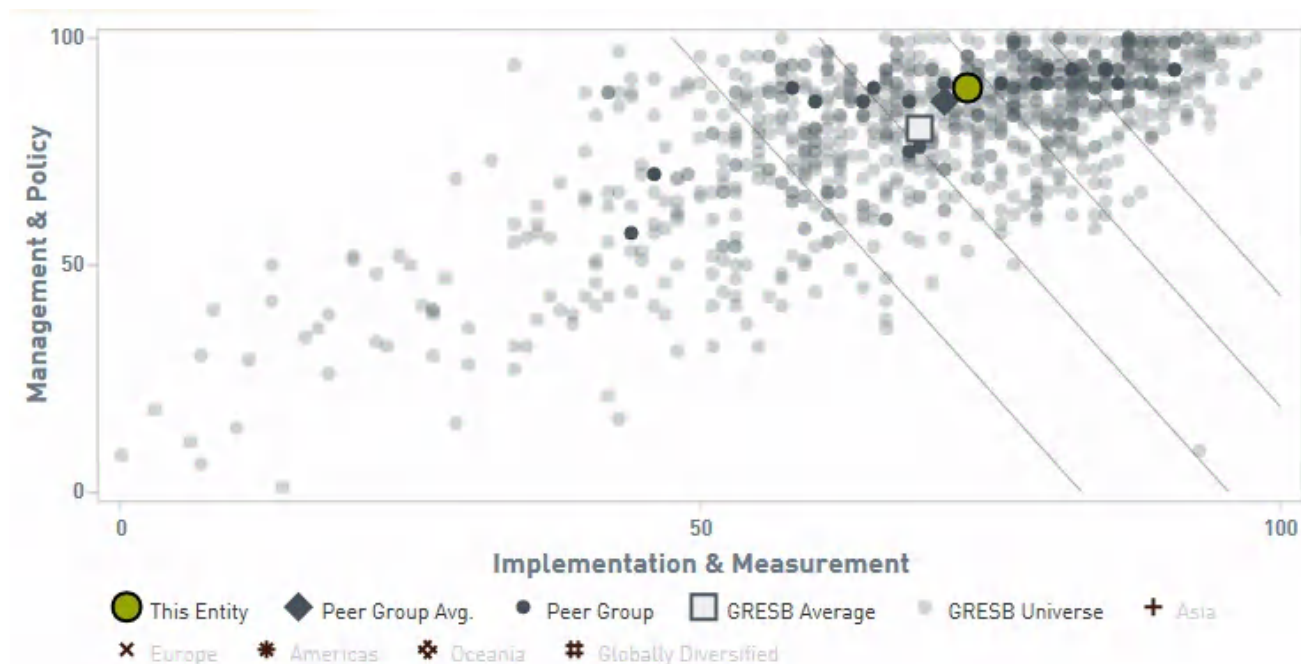
Figuur 6.4.1 toont de positie van Achmea (groene stip) in het GRESB model ten opzichte van de andere fondsen in de peer group (zwarte stippen) en alle overige fondsen (grijze

stippen). Achmea scoort beter dan het gemiddelde van de peer group (zwarte ruit) en het gemiddelde van alle 964 fondsen en portefeuilles (wit vierkant) die hebben deelgenomen.

Het model laat de score zien op *Management & Policy* (verticale as) en *Implementation & Measurement* (horizontale as). Op basis hiervan wordt de overall score bepaald, waarbij *Management & Policy* voor 25% meetelt en *Implementation & Measurement* voor 75%. De diagonale lijnen geven de kwintielen weer. In elk kwintiel zit 20% van de fondsen en portefeuilles die wereldwijd hebben

deelgenomen. Achmea is gepositioneerd in het 3e kwintiel van het GRESB model en krijgt daarmee een rating van 3 sterren, maximaal kunnen 5 sterren worden gehaald. Omdat fondsen over het algemeen steeds beter presteren schuiven de kwintielen in het model elk jaar naar rechts op. Er zal op lange termijn dus een hogere score gehaald moeten worden om dezelfde rating te behalen. Achmea zal de score verder verbeteren door meer gebouwen te certificeren met duurzaamheidslabels, zoals BREEAM en GPR Gebouw, en door meer verbruiksdata (energie, water, afval) te verzamelen over de portefeuille.

FIGUUR 6.4.1 POSITIE ACHMEA IN HET GRESB MODEL

7. Rapporteren

“We zijn transparant en vertellen waar we voor staan en wat we doen.”

Op Achmea.nl vertellen wij uitgebreid wat wij doen. Hier staat ons beleid uitgelegd en zijn diverse rapportages te vinden. Daarnaast is Achmea regelmatig in gesprek met stakeholders, zoals maatschappelijke instellingen, de overheid en onze klanten en maken we bijvoorbeeld deel uit van het Convenant internationaal verantwoord beleggen in de verzekeringssector. Wij laten ons MVB beleid beoordelen door de UN PRI, Eerlijke Verzekeringwijzer en het VBDO.

Op de website van Achmea plaatsen wij periodiek de volgende rapportages:

Halfjaarverslag Maatschappelijk Verantwoord beleggen

In dit verslag geven wij op hoofdlijnen aan wat ons Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB) beleid is en hoe wij invulling geven aan de verschillende MVB instrumenten zoals uitsluiten, het aangaan van de dialoog met ondernemingen, stemmen op aandeelhoudersvergaderingen en impact beleggingen. In het verslag geven we tevens aan wat recente ontwikkelingen zijn op het gebied van MVB en wat dit betekent voor Achmea.

Uitsluitingen

Zowel in het Halfjaarverslag verantwoord beleggen als op de website laten wij zien welke ondernemingen we uitsluiten. In het halfjaarverslag Maatschappelijk verantwoord beleggen geven we tevens de uitsluitingsgronden aan.

Verslag verantwoord en betrokken aandeelhouderschap

In dit jaarlijkse verslag geven wij aan hoe wij invulling geven aan relevante principes voor institutionele beleggers zoals deze zijn genoemd in de Nederlandse Corporate Governance Code. Dit heeft met name betrekking op stemmen en het aangaan van de dialoog met ondernemingen. Daarnaast geven we in dit verslag aan hoe wij invulling geven aan de Nederlandse Stewardship Code.

Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

Uiteraard zijn wij transparant hoe wij stemmen met onze wereldwijde aandelenportefeuille. Via het zogenoemde *vote disclosure system* maken wij zichtbaar hoe wij hebben gestemd op aandeelhoudersvergaderingen. Dit systeem wordt elke dag geactualiseerd.

8. Bijlagen

8.1. Uitgangspunten van het Global Compact van de Verenigde Naties

Het VN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Bedrijven die het VN Global Compact initiatief onderschrijven, verbinden zich ertoe de onderstaande doelstellingen en waarden te steunen bij het uitvoeren van hun activiteiten:

Mensenrechten

1e principe: Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren; en

2e principe: er voor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.

Arbeidsnormen

3e principe: Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;

4e principe: alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren;

5e principe: zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid; en

6e principe: discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.

Milieu

7e principe: Bedrijven dienen het voorzichtigheid beginsel te hanteren met betrekking tot milieu kwesties;

8e principe: initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieu gebied te bevorderen; en

9e principe: de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Anticorruptie

10e principe: Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.

De principes van het Global Compact zijn gebaseerd op internationale verdragen, onder andere afgeleid van de Universele verklaring van de rechten van de mens, de verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) inzake de fundamentele arbeidsrechten, en van de verklaring van Rio met betrekking tot milieu en ontwikkeling.

8.2. Relevante bepalingen Nederlandse Corporate Governance Code (2016 versie)

Principe 4.1 De algemene vergadering

De algemene vergadering kan een zodanige invloed uitoefenen op het beleid van het bestuur en de raad van commissarissen van de vennootschap, dat zij een volwaardige rol speelt in het systeem van *checks and balances* binnen de vennootschap. Goede corporate governance veronderstelt een volwaardige deelname van aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering.

Relevante best practice bepalingen

4.1.1 Het toezicht van de raad van commissarissen op het bestuur omvat mede het toezicht op de verhouding met aandeelhouders.

4.1.5 Indien een aandeelhouder een onderwerp op de agenda heeft laten plaatsen, licht hij dit ter vergadering toe en beantwoordt hij zo nodig vragen hierover.

4.1.6 Een aandeelhouder oefent het agenderingsrecht slechts uit nadat hij daaromtrent in overleg is getreden met het bestuur. Wanneer één of meer aandeelhouders het voornemen hebben de agendering te verzoeken van een onderwerp dat kan leiden tot wijziging van de strategie van de vennootschap, bijvoorbeeld door het ontslag van één of meer bestuurders of commissarissen, wordt het bestuur in de gelegenheid gesteld een redelijke termijn in te roepen om hierop te reageren (de responstijd). De mogelijkheid van het inroepen van de responstijd geldt ook voor een voornemen als hiervoor bedoeld dat strekt tot rechterlijke machtiging voor het bijeenroepen van een algemene vergadering op grond van artikel 2:110 BW. De desbetreffende aandeelhouder respecteert de door het bestuur ingeroepen responstijd, bedoeld in best practice bepaling 4.1.7.

Principe 4.3 Uitbrengen van stemmen

Deelname van zoveel mogelijk aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering is in het belang van de checks and balances van de vennootschap. De vennootschap stelt, voor zover het in haar mogelijkheid ligt, aandeelhouders in de gelegenheid op afstand te stemmen en met alle (andere) aandeelhouders te communiceren.

Relevante best practice bepalingen

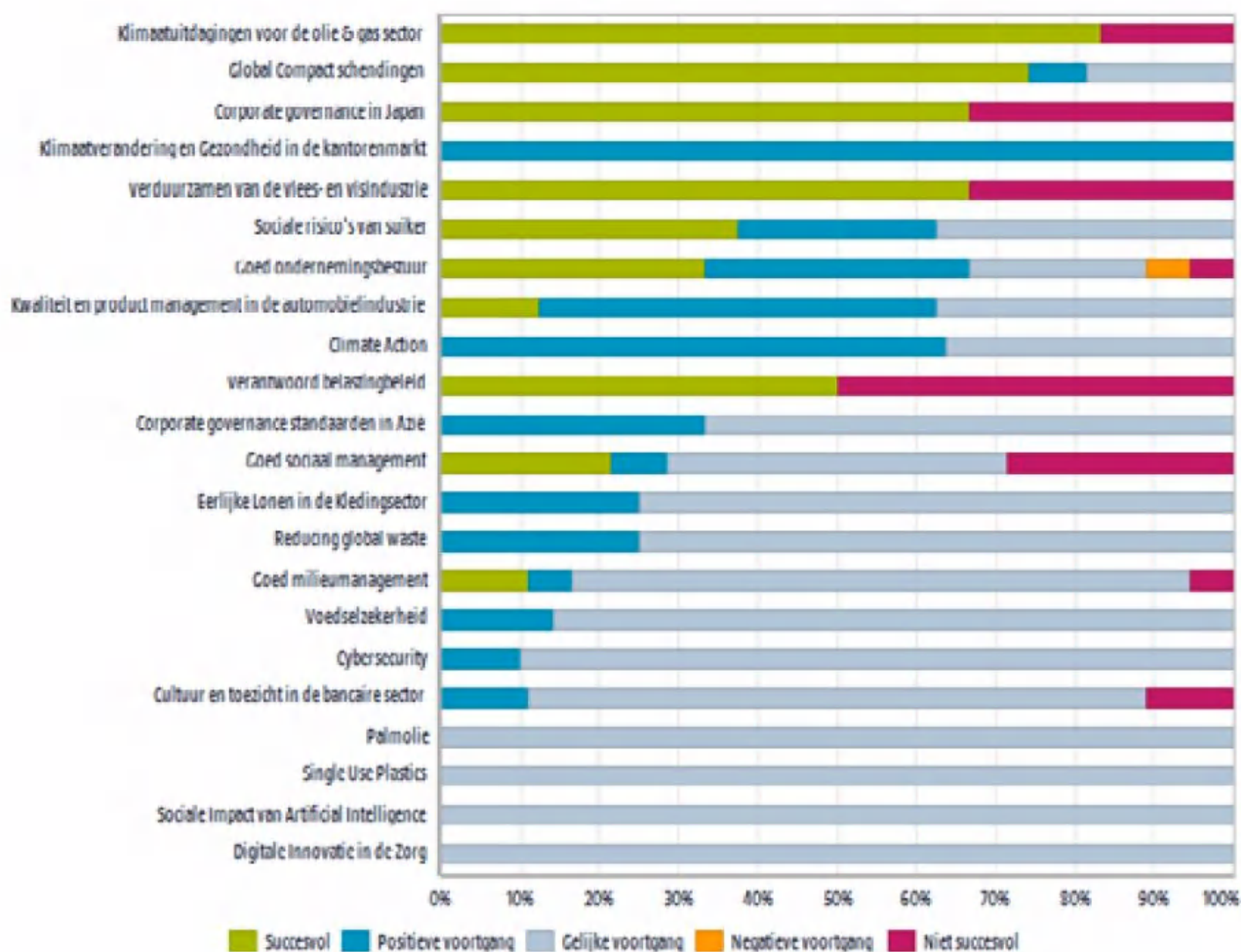
4.3.1 Een aandeelhouder stemt naar eigen inzicht. Van een aandeelhouder die gebruik maakt van stem adviezen van derden wordt verwacht dat hij zich een eigen oordeel vormt over het stembeleid of de door deze adviseur verstrekte stem adviezen.

4.3.5 Institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeraars, beleggingsinstellingen, vermogensbeheerders) plaatsen jaarlijks in ieder geval op hun website hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht op aandelen die zij houden in beursvennootschappen.

4.3.6 Institutionele beleggers plaatsen jaarlijks op hun website en/of in hun bestuursverslag, een verslag van de uitvoering van hun beleid voor het uitoefenen van het stemrecht in het desbetreffende boekjaar. Daarnaast brengen zij ten minste eenmaal per kwartaal op hun website verslag uit of en hoe zij als aandeelhouders hebben gestemd op algemene vergaderingen. Dit verslag wordt op de website van de institutionele belegger geplaatst.

8.3. Overzicht lopende engagements

Robeco

8.4. Thema's en ondernemingen⁶

Werelwijd afvalproductie verminderen

- Acuity Brands, Inc.
- Waste Management, Inc.
- Xylem, Inc.
- Parker Hannifin Corp.

Climate Action

- American Electric Power Co., Inc.
- Chevron Cummins, Inc.
- Duke Energy Corp.
- Enel Hitachi Ltd.
- LyondellBasell Industries NV
- Marathon Petroleum Corp.
- Royal Dutch Shell
- Southern Co.

Goed milieumanagement

- Royal Ahold Delhaize N.V.
- Carrefour
- Colgate-Palmolive Co.
- Danone
- Hakon Invest AB
- Kellogg Co.
- L Oréal
- Marks & Spencer Group Plc
- McDonalds
- Mondelez International
- Nestlé
- Tesco Plc
- Unilever
- Wal-Mart Stores
- BHP Billiton

Klimaatuitdagingen voor de olie & gas sector

- BP
- ConocoPhillips
- Eni
- ExxonMobil
- Total
- Equinor ASA

Kwaliteit en product management in de automobielindustrie

- Bayerische Motoren Werke
- Fiat Chrysler Automobiles NV
- Ford Motor
- Honda Motor
- Renault
- Tesla Motors, Inc.
- Toyota Motor
- Daimler

Klimaatverandering en Gezondheid in de kantorenmarkt

- Alexandria Real Estate Equities, Inc.

Single Use Plastics

- Berry Plastics Group, Inc.
- Carrefour Henkel AG & Co. KGaA
- LyondellBasell Industries NV
- Nestlé
- PepsiCo, Inc.
- Procter & Gamble Co.
- Danone

Eerlijke lonen in de kledingsector

- Hanesbrands, Inc.
- The Home Depot
- Adidas
- NIKE
- Gap
- Burberry Group
- Inditex

Voedselzekerheid

- Bayer Bunge Ltd.
- CF Industries Holdings, Inc.
- Deere & Co.
- FMC Corp.
- Mexichem SAB de CV

Sociale Impact van Artificial Intelligence

- Alphabet, Inc.
- Amazon.com, Inc.
- Adobe Systems, Inc.
- Microsoft
- Apple
- Facebook, Inc.
- Booking Holdings, Inc.
- Visa, Inc.
- Accenture Plc

Digitale Innovatie in de Zorg

- Abbott Laboratories
- AbbVie, Inc.
- Cerner Corp. (Missouri)
- CVS Caremark Corp.
- Fresenius SE
- Philips
- Roche
- Quintiles IMS Holdings, Inc.
- HCA Holdings, Inc.
- UnitedHealth Group
- Anthem, Inc.

⁶ Bron: Robeco

Verduurzamen van de vlees- en visindustrie

- Chipotle Mexican Grill, Inc.
- ConAgra Foods, Inc.
- DSM Hormel Foods Corp.
- JBS SA
- Marine Harvest ASA
- McDonald's
- Tyson Foods
- Yum! Brands

Sociale risico's van suiker

- Coca-Cola
- Danone
- General Mills
- Kellogg Co.
- Nestlé
- PepsiCo, Inc.
- The Kraft Heinz Co.
- Unilever

Goed sociaal management

- AmerisourceBergen Corp.
- Cardinal Health, Inc.
- McKesson Corp.
- Henkel AG & Co. KGaA
- Cognizant Technology Solutions Corp.
- FMC Corp.
- Allegion Plc
- Bayer
- Facebook, Inc.
- Glencore Plc

Corporate governance standaarden in Japan

- FANUC Ltd.
- KDDI Corp.
- Mizuho Financial Group, Inc.
- SMC Corp. (Japan)
- TOSHIBA Corp.
- OMRON Corp.

Corporate governance standaarden in Azië

- ROHM Co. Ltd.
- OMRON Corp.
- Mitsubishi Motors

Goed ondernemingsbestuur

- AkzoNobel
- DSM
- Heineken Holding
- KPN
- Unilever
- Wolters Kluwer
- Royal Dutch Shell
- Takeda Pharmaceutical Co., Ltd.
- Sun Hung Kai Properties Ltd.
- Persimmon Plc
- Royal Mail plc
- Schneider Electric SA

- Daiwa House Industry Co., Ltd.
- Sumitomo Mitsui Financial Group, Inc.
- JX Holdings, Inc.

Verantwoord belastingbeleid

- Amgen
- PayPal Holdings, Inc.
- AstraZeneca Plc
- Johnson & Johnson
- Biogen
- IDEC, Inc.
- RELX
- SAP
- Pearson
- Pfizer
- Nestlé

Cyber security

- PayPal Holdings, Inc.
- Booking Holdings, Inc.
- Visa, Inc.
- Deutsche Telekom
- Altice NV
- Vodafone Square, Inc. Fidelity National Information Services, Inc.

Cultuur en toezicht in de bancaire sector

- Wells Fargo & Co.
- HSBC
- ING Groep NV
- De Volksbank NV
- Barclays Plc
- JPMorgan Chase & Co., Inc.
- Citigroup, Inc.
- Bank of America Corp.
- BNP Paribas SA

Palmolie

- Wilmar International

8.5. Lijst van ondernemingen; Normatieve Dialogen

	Onderneming	Dialogoog geïnitieerd	Normschending
1	AbbVie, Inc.	15-1-2019	Corruptie
2	Amazon.com, Inc.	15-1-2019	Arbeidsnormen
3	America Movil SAB	15-7-2018	Arbeidsnormen
4	Anglo American plc	15-7-2018	Mensenrechten
	Anglo American plc	15-7-2018	Milieu
5	Anheuser-Busch InBev	14-3-2019	Arbeidsnormen
	Anheuser-Busch InBev	14-3-2019	Arbeidsnormen
6	Biogen Inc.	15-1-2019	Corruptie
7	BP Plc	21-3-2019	Mensenrechten
8	Bunge Limited	15-10-2019	Milieu
9	CaixaBank SA	15-7-2018	Corruptie
10	CBS Corporation	15-7-2019	Arbeidsnormen
11	China Petroleum & Chemical Corp.	14-3-2019	Corruptie
12	Coca-Cola Amatil Limited	15-10-2019	Arbeidsnormen
13	Commonwealth Bank of Australia	15-10-2018	Corruptie
14	Daimler AG	15-4-2017	Milieu
15	Danske Bank A/S	15-10-2018	Corruptie
16	Deutsche Bank AG	15-3-2019	Corruptie
	Deutsche Bank AG	15-3-2019	Corruptie
17	Deutsche Post AG	15-7-2018	Arbeidsnormen
18	Enagas SA	15-1-2019	Mensenrechten
19	Eni S.p.A.	15-3-2019	Milieu
	Eni S.p.A.	15-3-2019	Arbeidsnormen
	Eni S.p.A.	15-3-2019	Corruptie
	Eni S.p.A.	15-3-2019	Corruptie
20	Entergy Corporation	15-7-2017	Milieu
21	EXOR N.V.	15-7-2019	Milieu
22	Exxon Mobil Corp.	15-7-2017	Milieu
23	Facebook, Inc.	28-3-2019	Mensenrechten
	Facebook, Inc.	28-3-2019	Mensenrechten
24	Fiat Chrysler Automobiles N.V.	15-4-2017	Milieu
25	First Pacific Co. Ltd.	15-7-2018	Arbeidsnormen
26	Glencore plc	15-7-2018	Mensenrechten
	Glencore plc	15-7-2018	Milieu
	Glencore plc	15-7-2018	Arbeidsnormen
27	ING Groep NV	15-7-2019	Corruptie
28	Mitsubishi Corporation	15-10-2018	Mensenrechten

	Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
29	National Australia Bank Limited	15-7-2018	Corruptie
30	NIKE, Inc.	15-7-2018	Mensenrechten
31	Nordea Bank AB	15-7-2018	Corruptie
32	Nutrien	15-7-2018	Mensenrechten
33	Petróleo Brasileiro (Petrobras)	15-10-2019	Milieu
	Petróleo Brasileiro (Petrobras)	15-10-2019	Corruptie
34	Petróleos Mexicanos SA	15-7-2018	Milieu
35	Petroperu SA	15-7-2018	Milieu
36	Renault SA	15-7-2019	Milieu
	Renault SA	15-4-2017	Arbeidsnormen
37	Sanofi	20-3-2019	Corruptie
38	Snam S.p.A.	15-1-2019	Mensenrechten
39	Sumitomo Chemical Co., Ltd.	15-10-2018	Milieu
40	Sumitomo Corporation	15-4-2017	Arbeidsnormen
41	Swedbank AB	15-10-2019	Corruptie
42	The Goldman Sachs Group, Inc.	15-7-2019	Corruptie
43	Total SA	15-10-2018	Milieu
44	UnitedHealth Group, Inc.	15-7-2019	Mensenrechten
45	Vestas Wind Systems A/S	15-4-2017	Mensenrechten
	Vestas Wind Systems A/S	4-12-2019	Arbeidsnormen
46	Volkswagen AG	15-4-2017	Milieu
	Volkswagen AG	15-7-2019	Milieu
47	Wal-Mart Stores, Inc.	15-10-2019	Arbeidsnormen
	Wal-Mart Stores, Inc.	15-10-2019	Arbeidsnormen
48	Weyerhaeuser Co.	15-3-2019	Mensenrechten

8.6. Lijst van ondernemingen; Thematische Dialogen

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
1	Novartis AG	Engagement over Goede en Beschikbare Medicijnen	Zwitserland	Goede en Beschikbare Medicijnen
2	Johnson & Johnson	Engagement over Goede en Beschikbare Medicijnen	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
3	Roche Holding AG	Engagement over Goede en Beschikbare Medicijnen	Zwitserland	Goede en Beschikbare Medicijnen
4	Bayer AG	Engagement over Goede en Beschikbare Medicijnen	Duitsland	Goede en Beschikbare Medicijnen
5	AbbVie, Inc.	Engagement over Goede en Beschikbare Medicijnen	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
6	Biogen Inc.	Engagement over Goede en Beschikbare Medicijnen	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
7	Royal Caribbean Cruises Ltd.	Human Capital	Verenigde Staten	Human Capital
8	Carnival plc	Human Capital	Verenigd Koninkrijk	Human Capital
9	McDonald's Corporation	Human Capital	Verenigde Staten	Human Capital
10	Starbucks Corporation	Human Capital	Verenigde Staten	Human Capital
11	Sodexo SA	Human Capital	Frankrijk	Human Capital

Colofon

Deze halfjaarrapportage Maatschappelijk Verantwoord Beleggen is een uitgave van Achmea Investment Management; opgesteld in januari 2020. Meer weten? Neem dan contact op met uw fondsmanager of account CIO.

Disclaimer

Achmea Investment Management B.V. ('Achmea IM') heeft de informatie in dit document met zorg samengesteld. De informatie is alleen bestemd voor gekwalificeerde beleggers en/of professionele beleggers zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht (Wft). Dit document is of bevat (i) geen aanbod of uitnodiging om financiële instrumenten te kopen, te verkopen of te verhandelen, (ii) geen beleggingsaanbeveling of beleggingsadvies, (iii) geen juridisch, fiscaal of ander advies. Achmea IM raadt u af een (beleggings)beslissing uitsluitend te baseren op de informatie in dit document. Raadpleeg in voorkomende gevallen een juridisch, fiscaal of andere adviseur. Achmea IM is niet aansprakelijk voor schade die het gevolg is van zo'n (beleggings)beslissing. De informatie in dit document is (mede) gebaseerd op informatie die Achmea IM van betrouwbaar geachte informatiebronnen heeft verkregen. Achmea IM garandeert niet de betrouwbaarheid van die bronnen en de juistheid en volledigheid van de van die bronnen verkregen informatie. De informatie in dit document is puur informatief en u kunt daaraan geen rechten ontleen. Alle informatie is een momentopname, tenzij uitdrukkelijk anders is aangegeven. Het verstrekken van dit document na de oorspronkelijke publicatiedatum is geen garantie dat de hierin opgenomen informatie op die latere datum nog juist en volledig is. Achmea IM heeft het recht om deze informatie zonder aankondiging te wijzigen. Het noemen van rendementen op beleggingen in dit document dient uitsluitend als uitleg en toelichting. Achmea IM spreekt daarmee geen verwachting uit over het rendement of koersverloop van die beleggingen. De waarde van uw belegging kan fluctueren en in het verleden behaalde resultaten bieden geen garantie voor de toekomst. U mag de informatie in dit document alleen voor eigen persoonlijk gebruik kopiëren.

U mag de informatie niet overnemen, vermenigvuldigen, distribueren of openbaren zonder schriftelijke toestemming van Achmea IM. Alle informatie (teksten, foto's, illustraties, grafisch materiaal, handelsnamen, logo's, woord en beeldmerken) blijft eigendom van of in licentie bij Achmea IM en wordt beschermd door auteursrecht, merkenrecht en/of intellectueel eigendomsrecht. Er worden geen rechten of licenties overgedragen bij gebruik van of toegang tot deze informatie. Achmea Investment Management B.V., statutair gevestigd te Zeist (KvK 18059537), beschikt over een vergunning als beheerder van beleggingsinstellingen zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht. Achmea Investment Management B.V. is ingeschreven in het register van de Stichting Autoriteit Financiële Markten onder nummer 15001209.